

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педагогіки, методики викладання іноземних мов й інформаційно-
комунікаційних технологій

**Кваліфікаційна робота магістра з педагогіки
на тему: «Освітня технологія Дальтон-плану в умовах викликів
сьогодення: досвід США»**

Допущена до захисту

«__» _____ року

Студентки групи СОкт 55-21
педагогічного факультету романо-
германської та української філології
освітньо-професійної програми
«Викладання європейських мов на основі
комбінованих технологій (англійська мова і
друга західноєвропейська мова)»
Дем'яченко Ольги Василівни

Завідувач кафедри

_____ Черниш В.В.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук,

професор

Матвієнко О. В.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2022

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОСВІТНЬОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ДАЛЬТОН-ПЛАНУ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ	8
1.1. Характерні особливості Дальтон-плану як педагогічної технології.....	8
1.2. Передумови та періоди становлення розвитку Дальтон-плану у сфері освіти	20
1.3. Педагогічні умови впровадження технології Дальтон-плану в освітній процес	31
Висновки до розділу 1	39
РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ДАЛЬТОН-ПЛАНУ У ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	41
2.1. Практика застосування технології Дальтон-плану у школах США	41
2.2. Впровадження технології Дальтон-плану у шкільній освіті окремих європейських країн.....	53
2.3. Можливості застосування Дальтон-плану у вищій освіті України в умовах сьогодення.....	76
Висновки до розділу 2	83
ВИСНОВКИ.....	85
РЕЗЮМЕ	88
SUMMARY	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДОДАТКИ.....	98

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗВО – заклад вищої освіти

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку

DEC – Development, Education & Culture

ВСТУП

Актуальність теми. Стрижневим поняттям у педагогіці є педагогічний процес як спеціально організована взаємодія педагогів та вихованців, спрямована на вирішення розвиваючих та освітніх завдань. Найголовніше – школа має підготувати підростаючу людину до життя. Сучасний зміст загальної освіти динамічно розвивається відповідно до глобальних тенденцій становлення інформаційного, постіндустріального, громадянського суспільства та потреб формування вільної особистості в умовах демократизації суспільства.

У інформаційному суспільстві, що розвивається, можна констатувати перехід до нової освітньої парадигми. У сучасних освітніх процесах зміна парадигм виступає як закономірне сходження до більш цілісного розуміння самого феномену освіченості, в структуру якого тепер необхідно повинні увійти не тільки «знання», діяльнісний і творчий досвід, але і досвід власне духовно-особистісної самоорганізації людини, пов'язаний з виконанням ним смислопошукових, рефлексивних, самооцінних, життєво-плануючих та інших функцій. Саме тому перехід до нової освітньої парадигми, що забезпечує пізнавальну активність, самостійність мислення, що формує духовно-моральні цінності, є одним із стратегічних напрямів у модернізації освіти. Гуманітаризація освіти передбачає поширення та утвердження у сфері освіти ідей, поглядів і переконань, пройнятих гуманізмом, тобто визнанням цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток та прояв своїх здібностей.

У сучасних умовах гуманістична філософія освіти реалізується за допомогою різноманітних технологій, метою яких є не лише трансляція знань, а й виявлення, розвиток творчих інтересів та здібностей кожного учня, стимулювання його самостійної продуктивної навчальної діяльності. Багато в чому реалізації цих завдань сприяють такі інноваційні технології, як проєктна методика, модульна технологія, метод дослідження та інші. Одним із таких інноваційних технологій є Дальтон-план, яка має величезний потенціал. Він передбачає врахування індивідуальних психологічних особливостей учнів, їх здібностей, інтересів та

потреб. Індивідуалізоване навчання є запорукою підвищення якості навчання різних дисциплін.

На перший погляд, Дальтон-план більшою мірою застосовується до дисциплін, пов'язаних з точними, а не гуманітарними науками, оскільки для нього характерна певна запрограмованість. Однак слід зазначити, що ідея активності учня в процесі його чітких дій у певній логіці реалізується в єдиному державному іспиті, який у сучасних освітніх умовах набув значного масштабу.

На наш погляд, звернення до Дальтон-плану, який інтерпретується як інноваційна технологія, обумовлено: переходом до нової освітньої парадигми; необхідністю підвищення якості освіти через індивідуалізацію навчання та формування самостійності мислення учнів; його адаптованість до вивчення іноземної мови як навчального предмета в середній школі; актуальністю форми у підготовці до єдиного державного іспиту.

Вивченням різноманітних аспектів Дальтон-плану, його впровадження в систему освіти займалося багато вчених, як вітчизняних, так і зарубіжних, серед яких: Г. Безуден, П. ван дер Плог, О. Гусева, К. Дріас, М. Ірвін, Є. Левандовська, С. Тайтельбаум, Ф. Хатфілд, М. Хольт та ін.; дослідженнями змістового наповнення шкільної освіти Дальтон-планом В. Броумен, Г. Бусвел, М. Деркін, Л. Дуглас, Х. Дуглас, Є. Дьюї, Дж. Едварс, Т. Коркоран, Г. Ровід, С. Семель та ін.; Проте, дослідження використання технології Дальтон-плану в різних країнах на сьогодні проводилось, на жаль, не достатньо, що і зумовило вибір даної теми кваліфікаційної роботи.

Об'єкт дослідження – Дальтон-план як інноваційна технологія в шкільній освіті зарубіжних країн.

Предмет дослідження – особливості та основні аспекти становлення і розвиток ідей Дальтон-плану як інноваційної технології в шкільній освіті зарубіжних країн.

Мета дослідження полягає в концептуальному обґрунтуванні Дальтон-плану як інноваційної технології в нових освітніх умовах зарубіжних країн та України.

Реалізація поставленої мети кваліфікаційної роботи пов'язана з вирішенням наступних дослідницьких завдань:

- визначити характерні особливості Дальтон-плану як педагогічної технології;
- висвітлити передумови та періоди становлення розвитку Дальтон-плану у сфері освіти;
- охарактеризувати педагогічні умови впровадження технології Дальтон-плану в освітній процес;
- проаналізувати практику застосування технології Дальтон-плану у школах США;
- виявити особливості впровадження технології Дальтон-плану у шкільній освіті окремих європейських країн;
- дослідити можливості застосування Дальтон-плану у вищій освіті України в умовах сьогодення.

Методи дослідження. Теоретичні методи: ретроспективний і компаративний аналіз психолого-педагогічної, лінгвістичної літератури, офіційних документів, періодичних, аналітичних та статистичних видань, аналіз дисертаційних досліджень з вивчення проблематики освітнього процесу в умовах сьогодення, пов'язаних з досліджуваними проблемами та реальними педагогічними процесами; парадигмальний підхід в історії освіти, моделювання, порівняння, узагальнення, контент-аналіз, синтез, періодизація, систематизація. Використання даних методів дозволяє виявити особливості та властивості Дальтон-плану та простежити історію його застосування в освітній діяльності у певний період в шкільній освіті зарубіжних країн.

Наукова новизна дослідження полягає в наступному:

- репрезентований Дальтон-план як інноваційна технологія у нових освітніх умовах;
- розкрито сутність впровадження та застосування технології Дальтон-плану як інноваційної технологія у нових освітніх умовах в зарубіжних країнах;
- узагальнено комплексний порівняльний аналіз розвитку ідей Дальтон-плану в шкільній освіті зарубіжних країн як інноваційної технології.
- подальшого розвитку набули ідеї імплементації технології Дальтон-плану в сучасних умовах України і світу.

Практичне значення одержаних результатів у тому, що: теоретичні результати дозволяють створити цілісну картину становлення та розвитку технології Дальтон-плану в шкільній освіті зарубіжних країн. Це дає можливість використати наукові результати в освітньому процесі середньої та вищої школи при підготовці підручників та навчальних посібників з педагогіки та історії педагогіки та освіти, при розробці курсів на вибір, тематики дипломних і курсових робіт. Результати даного дослідження також можуть бути покладені в основу методичних рекомендацій, посібників та інших навчальних матеріалів, призначених для студентів чи слухачів курсів підвищення кваліфікації вчителів, які працюють із дітьми в умовах сьогодення. Отримані узагальнені висновки даної кваліфікаційної роботи можуть використовуватися для написання різних наукових робіт.

Структура роботи. Дана кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів (6 підрозділів), висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (74 найменувань) та 5 додатків. Загальний обсяг роботи – 108 сторінок.

РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОСВІТНЬОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ДАЛЬТОН-ПЛАНУ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ

1.1. Характерні особливості Дальтон-плану як педагогічної технології

Сучасний, щохвилино мінливий світ вимагає від викладача вміння бути гнучким, мобільним. Неможливо ігнорувати ті процеси, які відбуваються в сучасному освітньому просторі і неможливо не змінюватися разом зі світом, щоб бути цікавим, креативним, затребуваним викладачем, здатним виховати покоління ерудованих, самостійних, мислячих неординарно людей.

На сучасному етапі розвитку навчання школярі переходять на стандарти освіти другого покоління, де особлива увага приділяється питанню здоров'я учнів та їх соціально-психологічної адаптації з обов'язковим дотриманням норм гігієни та інноваційних нововведень (комп'ютерні програми, моніторинг тощо). У сучасних умовах модернізації вітчизняної освіти особливої актуальності набувають питання всебічного вивчення та впровадження інноваційних освітніх технологій. У зв'язку з цим підвищується значущість вивчення досвіду реформування освітньої системи країни на різних етапах її розвитку відповідно до змін соціального замовлення суспільства, що мали місце, висування принципово нових завдань і пріоритетів.

На нашу думку, найбільш прийнятною є Дальтон-технологія, в якій закладено великі можливості для реалізації особистісно-орієнтованої освіти в умовах класно-урочної системи. Ця технологія забезпечує максимальне розкриття кожного учня, сприяє його індивідуальному розвитку, формує вміння та навички навчальної праці та розумової діяльності. Вперше ця технологія була застосована американським педагогом Гелен Паркхерст на початку ХХ ст. у невеликому містечку Дальтон (Массачусетс), звідси і назва технології. Вона пов'язувала освітній процес із трьома філософськими принципами: свобода, співпраця, самостійність, тому її інколи ще називають «технологією 3С» (Воробйова, 2018, с. 6).

Початок ХХ ст. був часом неймовірного інтелектуального підйому в галузі освіти в США. Філософи, вчителі, психологи, які займалися проблемами освіти та виховання, почали в повному розумінні революційний наступ на те, що вважалося незаперечною істиною. Істина ця свідчила, що освіта – це насамперед процес насильницький, і що єдиний спосіб навчити дітей – це посадити їх у класи рівними рядами, при цьому природні бажання дітей грати, рухатися, говорити та вільно ставити питання мають пригнічуватися (Дичківська, Поніманська, 2006, с. 135).

За деякими відомостями Гелен Паркхерст (Parkhurst Helen) здобула освіту, закінчивши педагогічний коледж (Вісконсин, США). Є також інформація, що вона навчалася в університетах Риму та Мюнхена разом із Марією Монтессорі. З 1904 р., тобто з 17 років, Гелен Паркхерст працювала в сільській школі; викладала в учительських коледжах штатів Вашингтон та Вісконсин; у 1917-1918 рр. очолювала відділення підготовки вчителів у Коледжі Монтессорі (м. Нью-Йорк) (Воробйова, 2018, с. 59).

Перша її інновація – проєкт «Дальтон-план» («Dalton Plan»). Назва походить від назви населеного пункту – Дальтон (Dalton) (Массачусетс, США). Практичність жінки, раціональність педагога-практика, певне педагогічне лукавство, вміння приховано, тобто ефективно управляти, особиста сміливість і здатність до створення нового дозволили Гелен Паркхерст розробити свій масштабний інноваційний проєкт – Дальтон-план, основу інноваційного Дальтон-школи (Dalton School). Місією Дальтон-плану стала оптимізація школи за рахунок адаптації навчального процесу до особливостей кожного, хто навчається. Мета проєкту: створити оптимальні умови для індивідуального розвитку та соціалізації особистості кожного учня. Дальтон-план був введений в дію як експеримент у Public schools – у незалежний навчальний заклад у 1916 р. Спонсором проєкту стала Жозефін Бордман Портер (Костенко, 2018, с. 18).

Через 4 роки, у 1922 р. у Великій Британії публікується її книга «Навчання за Дальтон-планом» («Education on the Dalton Plan»). Ця праця дуже швидко

переклалася 57 мовами. Гелен Паркхерст доводить свій проєкт до досконалості з 1920 по 1942 рр. – 22 роки. У 1939 р. перша леді США, Елеонора Рузвельт, високо оцінила діяльність Гелен Паркхерст.

Гелен Паркхерст пішла з життя 1 червня 1973 р. в Нью-Мілфорд, Коннектикут, США віком 86 років.

З усіх інноваційних проєктів Гелен Паркхерст прокоментуємо лише Дальтон-план та Дальтон-школу як особливе явище у педагогічному світі. Педагогічні системи, як відомо, погано піддаються репродукції. Вони втрачають свою ефективність при тиражуванні. Але Дальтон-план – це виняток, він успішно існує і чудово відтворюється по всій планеті.

Аналіз технології Дальтон-план виявляє, що в його основі лежить принцип природовідповідності, сформульований Яном Амосом Коменським (чеш. Jan Amos Komenský). На початку ХХ ст. вікова педагогіка тільки починала розвиватися, але спостережливість Гелен Паркхерст та її здатність до аналізу дозволила їй зробити правильні висновки про особливості контингенту, з яким вона працювала в Public schools – про підлітків. Назвемо лише деякі з них. Підлітки хочуть робити дорослі вчинки. Вони потребують свободи руху. Вони інтенсивно спілкуються, освоюючи соціальний простір та створюючи соціальні мережі. Підлітки утворюють групи, що відрізняються власними системами цінностей. Їх захоплення носять ненасичуваний характер. Гелен Паркхерст запропонувала використати всі ці особливості в освітньому процесі. Тому Дальтон-план змінює ієрархію та функції учасників педагогічного процесу. Центром цього «всесвіту» стає той, хто навчається, все і все пристосовується до нього (Петречко, 2016, с. 41).

Так, учню Дальтон-школи запропоновано самому вибирати предмети, які збирається вивчати і рівень їх розуміння (три варіанти). Темп (час) їх освоєння (три варіанти) також визначається самостійно. Власний темп роботи – найважливіший компонент її успішності. Поки дитині не надається можливість

сприймати знання її власним темпом, вона ніколи нічого не вивчить ґрунтовно (Барило, 2017, с. 13).

Той, хто навчається, робить дорослий вчинок, сам укладаючи з директором контракт на обрані ним умови. У процесі укладання та самостійного виконання контракту, у його свідомості відбувається таке завдяки технології Дальтон-плану (рис. 1.1):

- 1) опосередковано формується переконання у тому, що досягнення бажаного результату пов'язані з певними труднощами;
- 2) накопичується досвід довірливості діяльності та поведінки;
- 3) з'являється диференційована самооцінка, тобто еволюціонують первинні уявлення про міру своїх здібностей, можливостей;
- 4) визначаються межі дорослості через усвідомлення своїх прав та обов'язків;
- 5) формується система життєвих цінностей, що дозволяє реально оцінювати події;
- 6) накопичується особистий досвід ведення справ (бізнесу) за допомогою укладання контрактів;
- 7) накопичується особистий досвід спілкування із соціальним оточенням.

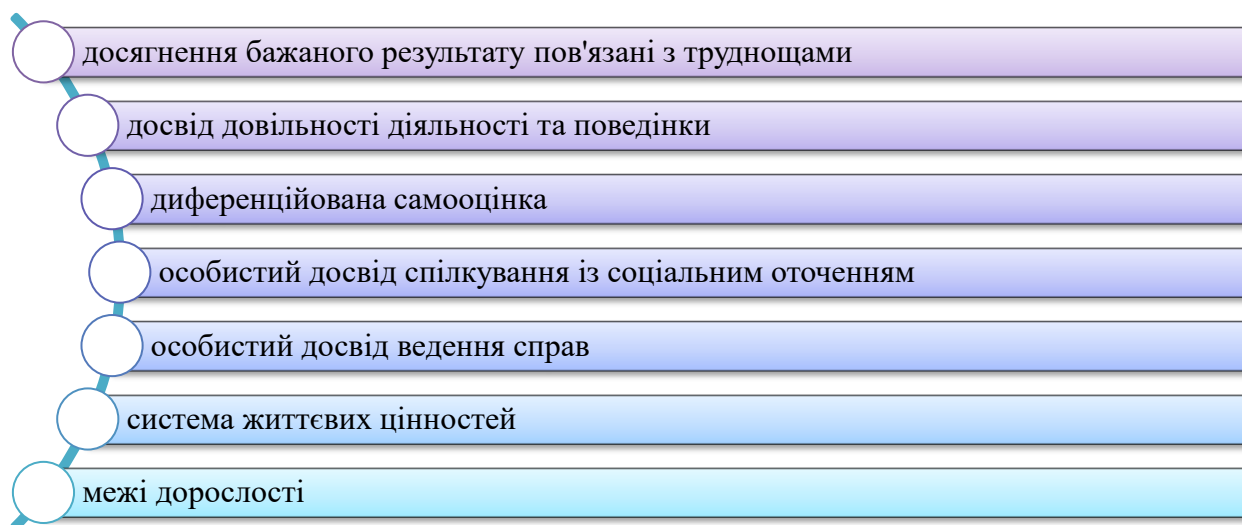

Рис. 1.1. Формування свідомості учня Дальтон-школи

Потреба в постійному русі і в насичуваності захоплень учнів вимагають інших форм занять, таких як урок. Тому власні дослідження, лабораторні, практичні роботи, екскурсії, проекти, подорожі, польові та виробничі практики, мозкові штурми, дебати, публічні презентації досягнень – це норма навчального процесу Дальтон-плану. Дитині, має бути надана повна свобода без перерв займатися будь-яким предметом, який його захопив (Коваленко, 2017, с. 185).

Для ефективного освоєння матеріалу Дальтон-плану використовується метод полісенсорності пізнання, що надає можливість використання максимально широкого спектру перцептивних модальностей. Особливі, зручні меблі, планування приміщень, рекреації, лабораторії, а не тільки класи та коридори. Обладнання, наочні посібники, колекції, доступ до інформації, до природних або технічних об'єктів, що вивчаються, зручний розклад, консультації.

Потреба в інтенсивному емоційному та інтелектуальному спілкуванні задовольняється у Дальтон-плані у вільно формованих для виконання проєктів малих різновікових груп за інтересами від діад, тріад до оптимальної їх чисельності: 5 ± 2 або 5 ± 4 (Кравцова, 2019, с. 42).

Так, навчальна діяльність стає змістом провідної діяльності учнів. Дальтон-план скоріше наголошує на важливості способу життя дитини під час виконання нею своєї роботи та на її поведінці як члена суспільства, а не на предметах її навчальної програми. Саме загальна сума цього подвійного досвіду визначає його характер та її знання (Великдан, 2017, с. 215).

Місце «Дальтон-вчителя» у Дальтон-плані – другий план. При цьому варто згадати, що згідно із законами драматургії персонаж, який визначає розвиток сюжету, – це герой другого плану. Саме він керує дією – «варить кашу». Основна справа Дальтон-вчителя – спостереження та поєднання в умовах середовища тактики і стратегії навчального процесу, що постійно змінюються. Один із способів такого управління – створення стійкого рівня оптимальної продуктивності навчання за рахунок введення учнів у зону продуктивного дискомфорту (Закон Йеркса-Додсона (англ. Yerkes-Dodson law) – «закон

оптимуму мотивації»). Так, непомітно керуючи мотивацією, цілепокладанням та діяльністю учнів, співпрацюючи з ними, Дальтон–вчитель опосередковано впливає на результат освітнього процесу. Це і є справжнє управління (Петречко, 2017, с. 155).

Можна зробити висновок, що виняткова успішність Дальтон-плану полягає в його природності, природовідповідності – адаптації навчального процесу до особливостей учнів та в прихованому управлінні.

В даний час Дальтон-план прийнято в багатьох школах по всьому світу. Освітні кластери Дальтон-школи (їх лише 200) успішно працюють в Австралії, Австрії, Бельгії, Великій Британії, Нідерландах, Сполучених Штатах Америки, Чилі, Чехії, Південній Кореї та Японії. У 2014 р. журнал Форбс (США) поставив Дальтон-школу на Street East (м. Нью-Йорк) на 10 місце серед найкращих приватних навчальних закладів США.

Висвітлення характерних особливостей Дальтон-плану як педагогічної технології ми проведено за наступною схемою (рис. 1.2):

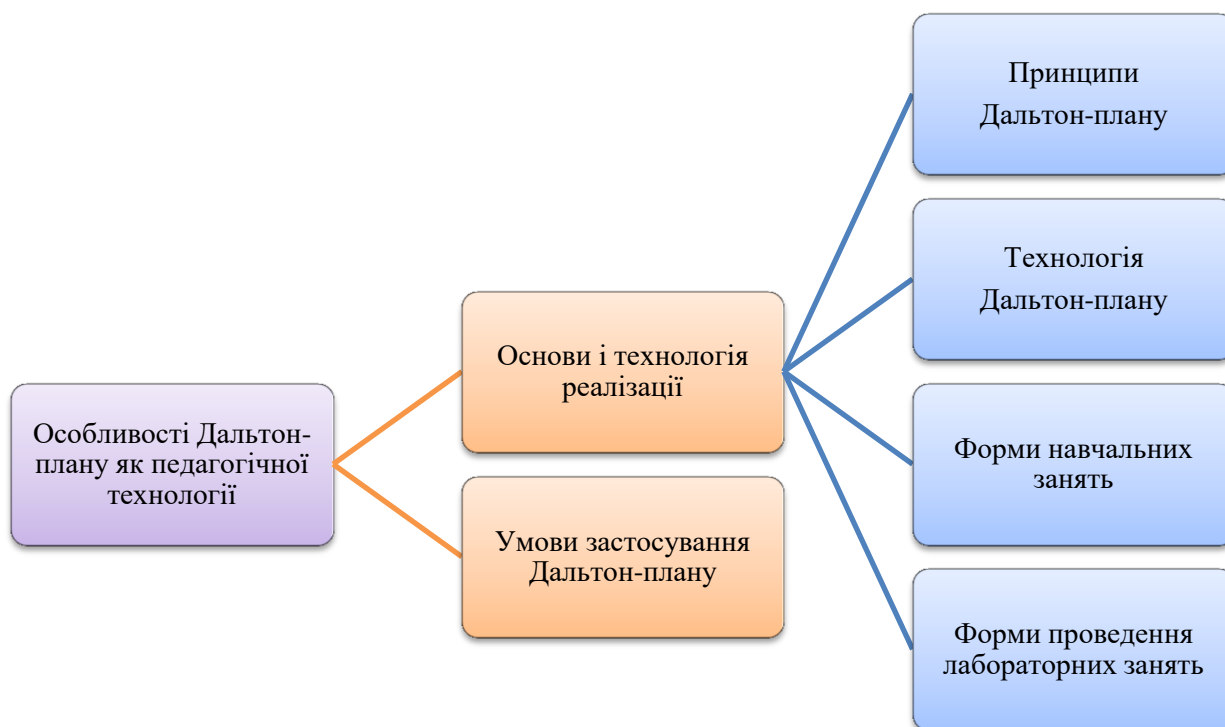

Рис. 1.2. Схема висвітлення характерних особливостей Дальтон-плану як педагогічної технології

I. Основи і технологія реалізації Дальтон-плану

Цілі навчання: забезпечити індивідуалізований розвиток учня, його соціального досвіду завдяки оволодінню навичками співробітництва, відповідальності та самостійності у навчально-пізнавальній діяльності.

1. Принципи Дальтон-плану

В основі цієї системи навчання три принципи: свобода, самостійність, співробітництво, що виражають собою загальний принцип гуманізму.

Принцип свободи реалізується у праві вибору учнем предмета, теми, партнера, джерел знань, темпу, форм та способів роботи. При цьому зміст навчального предмета в основному визначається навчальним планом. Свобода поєднується з відповідальністю: учень здійснює вільне вчення, самоконтроль, взаємоконтроль, але остаточно рівень досягнення цілей оцінює вчитель за кожним вільним завданням. Кожен учень індивідуально звітує перед учителем.

Принцип самостійності припускає вибір учнем рівня самостійності своєї пізнавальної діяльності та маршруту свого розвитку, самостійність дій прийняття рішення та відповідальності за свій вибір.

Принцип співробітництва учень бере участь у наступних формах навчально-пізнавальної діяльності: індивідуальної, парної, у малій групі. Він має право звертатись за допомогою до учнів, батьків, вчителя, не боячись визнати, що чогось не знає. Допомога полягає в тому, щоб вказати, де і як шукати відповіді на запитання. Співробітництво вчить поважати іншу людину, вміти її вислухати, зрозуміти, знайти з нею контакт, приймати спільні рішення, довіряти одне одному, допомагати іншим, відповідати за роботу в групі (Лисенко, 2018, с. 19).

2. Технологія Дальтон-плану

Технологія Дальтон-плану включає завдання, лабораторію та «дім».

Завдання представляють змістовну основу системи навчання. У кожному завданні визначається завдання (проблема), а самі завдання формулюються на рівневій основі. Можуть бути завдання дослідницького характеру із постановкою експерименту, розробкою проєкту. Вони мають мати творчий характер. Завдання

можуть обмежуватись навчальною програмою або виходити за її рамки. Виконання завдання перевіряється вчителем індивідуально у кожного учня, застосовується також перевірна робота всім. Результати цієї роботи оцінюються учителем. Відмітки за завдання не ставляться, наголошується на факті виконання кожного завдання кожним учнем.

До завдань пред'являються такі вимоги:

- завдання охоплюють достатній об'єм навчального матеріалу;
- завдання мають рівневий характер;
- чітко формулюється мета завдання, отже, і результат його виконання;
- завдання має бути зрозумілим та цікавим учневі;
- завдання розраховане на можливість учня самостійно впоратися з ним, при цьому в ньому даються вказівки, література, терміни виконання;
- завдання припускають різні форми їх виконання, можливість співпраці з іншими учнями;
- у завданнях передбачається можливість для обліку, самоконтролю та контролю (наприклад, виступ у групі та ін.);
- учню в процесі виконання завдання має бути зрозумілим, коли і до кого можна звертатися за допомогою;
- зміст завдання передбачає попереднє та подальше обговорення.

Лабораторія – це час у розкладі учня, відведений для самостійної роботи над завданням, а також для участі у навчальних заняттях.

«Дім» – це умови, наближені до домашньої свободи: наявність місця, де учневі зручно працювати; свобода вибору, з ким виконувати роботу; наявність групи консультантів тощо (Мінченко, 1926, с. 569).

3. Форми навчальних занять

Існують чотири форми занять Дальтон-плану, кожна з яких передбачає свою систему дій вчителя та учнів.

Класне навчальне заняття має на меті засвоєння теорії, відпрацювання умінь та навичок, їх закріплення. Такі заняття проводять у формі лекції, контрольного уроку, уроку колективного розбору. Класне навчальне заняття — атрибут традиційної класноурочної системи. У Дальтон-школі класне навчальне заняття не рекомендується пропускати.

Колективний урок присвячується рішення проблем, що виникла у більшості учнів під час їхньої практичної діяльності. Вчитель організовує процес обговорення і сам бере участь у ньому. На таких уроках учитель не може:

- читати лекції;
- йти під час обговорення від заявленої теми;
- робити висновки, що мають закінчений характер;
- давати оцінку виступам.

Результатом колективного уроку може бути вирішення проблеми, у тому числі й різне для кожного учня. Питання, що виникли, та труднощі вирішуються у подальшій діяльності учнів.

Лабораторне заняття проводиться у слухному місці, де є необхідна література, є один або кілька консультантів, є тривалий проміжок часу, щоб учень міг поринути у виконання свого завдання. Учень працює у своєму темпі індивідуально (у парі, групі). Під час заняття учень може консультуватися з учителем, сам виступати як репетитор для інших. Вчитель консультує учнів, розмовляє з ними за результатами виконаних завдань, приймає заліки, дає нові завдання. Вчитель спостерігає за діяльністю учнів, але не втручається в індивідуальну чи групову роботу без потреби. На лабораторних заняттях не можна організувати загальне обговорення проблеми.

Конференція присвячена обговоренню теоретичного питання інтегративного характеру, наприклад: людських проблем, цінностей. Для конференції характерні:

- підготовчий етап;

- виступи учнів у формі доповідей з вираженням власної позиції (Петречко, 2018, с. 262).

4. Форми проведення лабораторних занять

Лабораторні заняття проводяться у формі Дальтон-години, Дальтон-дня, Дальтон-тижня.

Дальтон-година проводиться один раз на тиждень, наприклад, щовівторка на другому уроці ведеться робота учнів у різних лабораторіях з виконання завдань. Ці завдання учні одержують заздалегідь із зазначенням термінів їх виконання. Завдання пропонуються з різних предметів. Під час Дальтон-години всі необхідні для роботи учнів кабінети відкриті, у них знаходяться вчителі, вихователі, психологи. Працює бібліотека. У коридорах також створюються куточки, де можуть займатися групи.

Дальтон день. У такий день у школі проводяться навчальні заняття з предметів, на яких використовується Дальтон-технологія. Наприклад, якщо школа тільки починає освоювати цю систему навчання, то перекладає лише дев'яті класи на цю систему з двох-трьох предметів. Змістовною основою проведення Дальтон-дня є завдання, які заздалегідь видаються учням. Кожен учень визначає сам, у якому порядку працюватиме, самостійно чи разом із кимось, чи звітуватиме перед учителем одразу після виконання завдання чи у встановлені терміни.

Дальтон-тиждень – комплексне застосування системи навчання на більш тривалій ділянці часу (Jackman, 2020, с. 689).

II. Умови застосування системи Дальтон-плану

Щоб застосовувати систему навчання «Дальтон-план», а ця система застосовується і сьогодні у школах, потрібні відповідні умови.

Матеріальні умови. Для спілкування учнів потрібна організація простору — окремі столи, робочі куточки поруч зі столом вчителя, стільці для учнів. Потрібні джерела інформації в класах та бібліотеці, відкриті кабінети, де є доступ до наочних посібників. Потрібні розроблені завдання та дидактичні матеріали.

Організаційні умови. Вчитель разом з дітьми повинні розробити та дотримуватись певних правил, наприклад: можна вільно пересуватися класом, але не заважати один одному; завдання та терміни їх виконання мають бути зрозумілі кожним учнем.

Готовність вчителя до зміни своїх функцій. Педагог повинен передати частину повноважень самим учням, а головне – частина відповідальності за навчання. Вчитель повинен бути готовим до переходу від фронтального навчання до роботи з малими групами та самостійної діяльності кожного учня. Роль вчителя полягає в тому, щоб забезпечити самостійну діяльність учнів та їхню безпеку; стимулювати спілкування та співробітництво у групах, у тому числі й різновікових.

Впровадження Дальтон-плану має свої труднощі. Як правило, це недостатня мотивація вчителів, учнів та їхніх батьків до прийняття цієї технології. Виникають великі трудові та тимчасові витрати при розробці дидактичних матеріалів, орієнтованих на самостійну роботу школярів.

Спочатку не всі учні ефективно використовують отриману свободу, не виявляють належної відповідальності за свій вибір. І тут допомагає облік виконання завдань та його якості як учнем, і учителем. У школяра є картка, де він відзначає виконання завдань по днях тижня. Вчитель також має спеціальний журнал класу, де записується те, що має бути виконане за тиждень, два тижні, місяць. У деяких школах запроваджуються кольори для днів: при виконаній роботі день зафарбовується своїм кольором. До класного журналу виставляються підсумкові позначки. Оцінюється результативність, пізнавальна самостійність учня; стратегія його поведінки у процесі взаємодії з іншими; рівень сформованості умінь використання наукових методів пізнання (спостереження, гіпотеза, експеримент) (Burnett, 1962, с. 73).

Таким чином, хороша освіта, спостережливість, значний особистий професійний досвід, педагогічна раціональність, здатність до створення нового дозволили Гелен Паркхерст вплинути на філософію та практику освіти ХХ ст.

Нею було генеровано кілька інноваційних проєктів у галузі педагогіки, психології, соціології, тифлопедагогіки та мас-медіа: масштабний міжнародний інноваційний педагогічний проєкт Дальтон-план; інноваційний педагогічний кластер Дальтон-школа; інноваційні засоби соціалізації – медіа-продукти (радіо- та телепередачі, для підлітків та незрячих дітей); інноваційні засоби навчання для навчальних курсів психології та педагогіки – аудіо бесіди з дітьми (близько 300 записів). Ці проєкти природоподібні, вони еволюціонують і поширюються по всьому світу, оптимізуючи сучасну школу і знаходячи все нових прихильників (Pierzchalska, 2018, с. 10).

Принципи свобода, співпраця, самостійність об'єднані провідним принципом гуманізму, у цьому полягає суть філософії Дальтон-плану. Основна ідея цієї технології полягає в наступному: працюй з ким хочеш, питай у кого хочеш, відповідати за виконання будеш сам. Усі ці позиції філософії самої технології реалізуються через Дальтон-план.

1.2. Передумови та періоди становлення розвитку Дальтон-плану у сфері освіти

Нині в Україні відбувається становлення нової системи освіти, що проголошує цінностями фундаментальну освіту, розвиток дослідницьких навичок, критичного мислення, активізацію пізнавальної діяльності учнів. У цих умовах вчителю необхідно застосовувати сучасні інноваційні технології навчання, спрямовані насамперед на розвиток особистості творчої, здатної до освіти.

Масштабність аналогічних завдань під час створення нової школи 1920-ті рр. визначила взаємозумовлені напрями у цьому процесі та шляхи їх вирішення. Одним із перших напрямів стало створення різних типів шкіл з урахуванням вікових особливостей учнів та специфіки місцевих умов. Другий напрямок, яким йшло реформування школи, пов'язане з пошуком методологічних рішень організації навчальної діяльності, саме тому наявність комплексу проблем зажадала від вчителів, кажучи сучасною мовою, цілісного, системного підходу (Колесник, 2008, с. 207).

У перші післяреволюційні роки вчителі, педагоги не мали готових форм роботи, тому вони будували свою теорію, розробляли методи навчання та виховання, спираючись на досвід безпосередньої практичної діяльності.

Відмінною рисою першого післяреволюційного десятиліття стала увага до ідей зарубіжної педагогіки та спроби їх перенесення у вітчизняну педагогічну практику. Одним із таких став Дальтон-план, що входив, за оцінкою сучасників, у життя новоствореної школи «широко і владно». Дальтон-план визначається як система організації навчально-виховної роботи в школі, заснована на принципі індивідуального навчання. Виникнення Дальтон-плану пов'язується з ім'ям американської дослідниці Г. Паркхерст, яка проводила дослідну роботу за цією системою на початку ХХ ст. У період створення радянської педагогіки робилися спроби модифікувати Дальтон-план, подолавши його крайню індивідуальність, що дозволило використовувати його у школі у формі бригадно-лабораторного методу (Воробйова, 2019, с. 25).

Частково передумови становлення та формування Дальтон-плану ми розглянули у попередньому підрозділі (див. підрозділ 1.1), а зараз спробуємо висвітлити їх детальніше. При висвітленні історії розвитку Дальтон-плану ми представляємо історичний огляд американського досвіду, його трансформацію у радянській школі у першій третині ХХ ст., порівняння лабораторного плану і бригадно-лабораторного методу, опис реалізації Дальтон-плану.

Досвід зарубіжної школи початку ХХ ст. підтверджував необхідність модернізації традиційної класно-урочної системи, що склалася, оскільки, на думку прогресивно мислячих педагогів, школа була консервативна і не вчила самостійно здобувати знання. Г. Паркхерст, засновниця Дальтон-плану, вважала, що саме він дозволить розвинути почуття самостійності, впевненості за доручену справу, уміння планувати та контролювати свою діяльність при оволодінні навчальним матеріалом.

Дальтон план з'явився в Америці в 1919 р. Гелен Паркхерст у своїх роботах розглядала школи як «соціалістичні лабораторії», в яких діти ефективно включаються до системи суспільних відносин та соціальної діяльності, а відносини між учителем та учнем базуються на засадах співробітництва, довіри, рівноправності. Вона ж виділила два основних принципи для успішної реалізації Дальтон-плану.

Свобода, на думку Паркхерст, має стати першою фундаментальною основою. Гелен Паркхерст зазначала, що дитині мають бути надані право та реальні можливості займатися тим предметом, який її захопив і викликає непідробний інтерес. Другим принципом була кооперація, суть якої полягала в тому, що справжнє соціальне життя не просто спілкування між людьми, але й кооперація та взаємодопомога. Дальтон-план передбачав формування умов, у яких учень діє як член трудового колективу, розвиваючи творчу ініціативу у своїй особистості (Parkhurst, 1922).

Відповідно до дальтонського плану створювалися предметні лабораторії, очолювані вчителями-предметниками. По кожному предмету весь річний обсяг

навчального матеріалу розбивався за місяцями (підряди) кожного класу. Учень знайомився з програмою на рік на предмет, дізнавався, що йому треба пройти за кожен конкретний місяць. Ця програма складалася з двох рівнів: мінімальна та максимальна. Кожен вибирав той варіант, який міг здолати. Навчальні плани були пристосовані до восьмирічного курсу навчання та починали вводитися з IV класу. День у школяра будувався так. Вся перша половина дня (з 8.00 до 12 год.), так званий вільний час, яким дитина вільна була розпоряджатися на власний розсуд. У нього на руках були всі підряди на місяць з усіх дисциплін. Учень вибирав залежно від свого інтересу той чи інший предмет, над яким працював у конкретний день. Таким чином, дитина сама регулювала свою діяльність та час. Після 12 год. дня, півгодини відводилося загальним зборам, зборам комітетів тощо. Наступні півгодини присвячувалися зборам за класами, де діти звітували перед учителем-предметником. Залишок дня віддавався заняттям з мистецтва, ручної праці, спорту та інших другорядних предметів. У школі з повним навчальним днем (8 до 16 год.) домашніх завдань не було (Зільберфарб, 1930, с. 85).

У американській версії Дальтон-план припускав не тільки самостійну роботу з предмету, а й класні групові заняття, мета яких у тому, щоб дати дітям уявлення про курс даного предмету і його конкретних розділах. Це могли бути як лекції узагальнюючого характеру з кожного розділу, так і уроки-конференції, на яких опрацьовувалися складні питання і т. д. Зрозуміло, що за такої організації роботи змінювалися вимоги до вчителя. Від вчителя потрібно було знання психологічних, розумових можливостей учнів, про те, щоб допомогти дитині підібрати відповідний режим роботи, скласти індивідуальну програму навчання.

Перерахуємо такі структурні елементи Дальтон-плану:

- організація лабораторій та наявність у них приладів та різних навчальних посібників;
- наявність досвідчених кваліфікованих викладачів;
- встановлення річних програм;

- поділ програм на підряди;
- дроблення завдань на певні строки;
- виконання завдань учнями самостійно у присутності педагога, можна за його сприяння;
- облік виконаної учнями роботи.

Таким чином, Дальтон-план відкривав великі можливості як перед учнями, так і перед учителем, тому його ідеї почали швидко поширюватися в освітньому процесі в радянських школах 1920-х рр. Але разом з тим широкого застосування він не знайшов, і більше того, надалі піддався ґрунтовній критиці. З одного боку, радянські педагоги критично оцінювали буржуазний досвід, розуміючи його чужу ідеологічну спрямованість. На це орієнтувала радянських вчителів Н. К. Крупська, вказуючи, що буржуазний досвід слід пропускати «через нашу марксистську, нашу ленінську думку» (Крупська, 1958, с. 560). Розглядаючи з позицій марксистської методології цільові настанови Дальтон-плану, радянська педагогіка чітко виявляла його класову спрямованість. «Вміючий, тямущий ділок... чітко веде свої комерційні відносини буржуа — ось кого готує американка Паркхерст»,— писав О. Пінкевич (Пінкевич, 1929, с. 179).

У Дальтон-плані радянських педагогів захопили насамперед можливості індивідуалізації навчання, розвитку в учнів самостійності у роботі, прищеплення трудових навичок. «Ця система вчить ставити собі конкретні цілі, усвідомлювати, скільки на роботу знадобиться часу, які кошти потрібні для того, щоб цей план здійснити», зазначала Н. Крупська (Крупська, 1958, с. 169).

Прихильники реалізації дальтонського лабораторного плану по-різному розуміли його зміст та місце у навчальній роботі школи, а також умови його застосування. Вчений, методист О. Риндич займав обережну та загалом раціональну позицію. Він не заперечував традиційні методи навчання, підтримував ідею поєднання самостійної роботи учнів із роботою під керівництвом та контролем викладача. Риндич закликав до організації «такого навчального процесу, що характеризується активністю (діяльністю) вчителя та

активністю (діяльністю) учня, який протікає під керівництвом вчителя» (Риндич, 1925, с.85). Однак він виступав і проти тих вчителів, які відмовлялися від систематичного викладу навчального курсу.

О. Пінкевич, який докладно аналізував переваги і недоліки Дальтон-плану, писав: «знищені пасивні «класи» з учнями, що мовчать, і вчителем, що ораторствує перед ними». Він наголошував на дуже важливому моменті — розуміння учнем мети своєї роботи. Зазвичай учень від першокласника першого ступеня до студента ніколи не бачив усієї роботи в цілому, а за допомогою реалізації Дальтон-плану можна дати учню можливість займатися тим, чим він хоче. Учень почувасться вільним, а застосування цього плану, безперечно, активізує школу, робота в якій стає гнучкішою і динамічнішою. Також створюються зовсім інші умови для спільної роботи (кооперації) вчителя та учня, а також учнів між собою» (Пінкевич, 1929, с.177). Неважко помітити, що у аргументах О. Пінкевича весь пафос критики по суті був спрямований на організацію освітнього процесу, характерного для дореволюційної радянської школи. Природно, що в порівнянні з останньою, система роботи за Дальтон-планом виглядала набагато привабливішою.

Незважаючи на переваги в порівнянні з класно-урочною системою, Дальтон-план не позбавлений і низки недоліків, які мають об'єктивний характер. Педагоги відзначали також, що робота по підрядах гальмує розвиток мовлення, веде до списування, неохайності в оформленні робіт, втоми очей. До того ж, вони вказували на те, що матеріал підряд не був пов'язаний із життям.

Викликав нарікання і факт неможливості виховання у дітях вміння працювати у колективі. Незважаючи на недоліки, американський досвід, пов'язаний з впровадженням Дальтон-плану в навчальний процес, був затребуваний у радянській школі у першій третині ХХ ст. Але цей досвід не був автоматично перенесений на радянський ґрунт, а був трансформований з урахуванням нагальних потреб (Липинський, 2001, с. 177).

Інтерес радянських педагогів до Дальтон-плану у 1920-ті рр. було викликано його організаційними формами, у ньому містилися ідеї, які відповідали завданням формування активної особи людини нового соціалістичного суспільства. Надалі продукти його трансформації – класно-групові, бригадно-ланкові та лабораторно-кабінетні форми навчальної роботи знайшли широке застосування у практиці радянської школи (Грекало, 1926, с. 33).

Крім того, ідеї Дальтон-плану втілювалися в дослідницькому методі та методі проєктів. Разом з тим не можна не відзначити, що як у теоретичному обґрунтуванні, так і практичній реалізації були дуже серйозні недоліки. Негативну роль відіграла та поспішність, з якою нові форми роботи впроваджувалися в масову практику, що об'єктивно завдавало шкоди всій постановці освітнього процесу в радянській школі.

Використання Дальтон-плану на практиці радянської школи розпочалося в 1922-1923 навчальному році. Було необхідне його критичне переосмислення, переробка відповідно до характеру та духу радянської школи. Прагнучи подолати педагогічні недосконалості та чужу ідеологічну спрямованість, радянські педагоги внесли до нього низку коректив. Радянська практика роботи з Дальтон-плану отримала назву лабораторної, а потім бригадно-лабораторної. Кардинальна відмінність радянського варіанта від американського аналога полягала в тому, що індивідуальна робота була замінена на колективну і більше уваги приділялося матеріалу з навколишнього середовища, ніж програмному (Квас, 2018, с. 712).

У радянському варіанті Дальтон-плану можна виділити три основні етапи його реалізації:

- 1) вступне заняття (постановка проблеми, орієнтування учнів, методичні поради);
- 2) самостійне (лабораторне) вивчення матеріалу (робота різними матеріалами, навчальною літературою, документами тощо);
- 3) підсумкове заняття у формі конференції чи уроку (узагальнення).

Розробляючи практичні форми реалізації ідей Дальтон-плану радянські педагоги, звертали увагу на значні труднощі, які слід подолати під час переходу на нову систему навчання.

У 30-х роках і Дальтон-план, і бригадно-лабораторний метод були критично переосмислені. Лише у 90-ті роки ХХ ст. знову з'явився інтерес до Дальтон-плану.

Знайомлячись із системами організації освітнього процесу у 1920-ті рр., бачимо, що перебудова школи замислювалося як цілісний процес, що стосується всіх сторін її життя. Цей підхід до перебудови школи особливо важливий зараз, коли є лише спроби косметичного ремонту. У той же час стиль мислення педагогів часто залишається тим самим, відносини між вчителями та учнями продовжують будуватися на принципах авторитаризму і т. д. В даний час завдання полягає в тому, щоб, взявши найбільш конструктивні концептуальні ідеї в організації школи тих років.

Критичне ставлення радянських педагогів до низки аспектів роботи з Дальтон-плану диктувалися і педагогічними міркуваннями. У дослідженнях радянських учених П. П. Блонського, А. П. Пінкевича, М. М. Пістрака, Б. В. Всесвятського вказувалося, що робота по цій системі розвиває у школярів індивідуалізм, принижує керівну роль вчителя, ігнорує емоційний бік процесу навчання, створює дуже ускладнений кількісний облік, не ліквідує навантаження та другорічництва. Деякі педагоги характеризували роботу з Дальтон-плану як модифікацію, сутнісно, старих систем викладання.

Критикували його за багатьма позиціями і за відмову від урочної системи, і за те, що робота школярів, по суті, не контролюється, і в результаті повноцінної освіти дитина не отримує. І все ж таки головні причини були не ці. Насамперед, дальтонський план вимагав добре підготовленого вчителя, який володіє найбільш нестандартними методами викладання. Він вимагав новаторства, сміливості та нетрадиційного мислення. По-друге, існували тоді соціальні умови, які дозволили широко поширити Дальтон-план у школах. Неможливість його застосування цілком як системи призвела до спроб використовувати лише окремі технологічні,

методичні моменти та прийоми. Вирвані з контексту цілісності, вони не працювали, і це приносило розчарування, викликало критику та невдоволення з боку вчителів.

Прагнучи подолати чужу ідеологічну спрямованість та педагогічні недоліки застосування Дальтон-плану, радянські педагоги внесли до нього низку змін відповідно до принципово інших цілей навчання у радянській школі, комплексної побудови змісту освіти. Вони були сконцентровані, передусім на використанні форм роботи, які б сприяли формуванню колективізму та активності радянських школярів. Таким чином, у радянській педагогічній практиці лабораторний план став системою організації навчальних занять, яка відповідала вимогам комуністичної методики та завданням радянської школи, а саме активності викладання, розвитку самодіяльності, виховання навичок колективної та індивідуальної праці, вироблення почуття відповідальності за роботу, планомірності роботи, соцзмагання, ударництва та ін. (Адамович, 1925, с. 53).

Проведений аналіз діяльності шкіл СРСР 20-х рр. ХХ ст. показав великий вплив інновацій педагогіки США на формування всього змісту шкільної роботи. Можна стверджувати, що прогресивні американські інновації сприяли підвищенню активності шкільної освіти, розширили суспільну самостійність учнів.

На рубежі ХХ – ХХІ ст. знову зростає інтерес до Дальтон-плану. У 90-ті роки ХХ століття в Україні після розпаду СРСР відбулися серйозні зміни в різних сферах. Сучасне суспільство перебуває у стадії переходу від індустріального до інформаційного типу. Освіта перестає бути способом засвоєння готових та загальнонавчаних знань. Людина не в змозі засвоїти такий величезний потік інформації, вона сама з безлічі вражень, знань і понять формує своє уявлення про світ. Усе це свідчить про зміну освітніх парадигм. Умови, що змінилися, висунули нові вимоги до виховання та освіти підростаючого покоління. Це багато в чому зумовило критичне ставлення до радянської освітньої системи та сприяло пошуку інноваційних технологій. Також погляди педагогів були звернені на забуті

технології, які в новий час стали затребуваними, але якісно на іншому рівні. Так сталося і з Дальтон-планом, який має великі можливості в реалізації особистісно-орієнтованого підходу в навчанні (Березовська, 2015, с. 71).

Сьогодні ряд освітніх закладів з успіхом практикує Дальтон-план, який має великі можливості у реалізації особистісно-орієнтованого підходу в навчанні. Звернімо увагу ще на одну особливість використання Дальтон-плану. На початку минулого століття і в США, і в СРСР Дальтон-план протиставлявся традиційному навчанню. Сьогодні його становище дещо змінилося. Хоч як парадоксально, але він часто функціонує в рамках класно-урочної системи, ніяк не руйнуючи її (Сухомлинська, 1992, с. 4).

Вивчивши історію розвитку Дальтон-плану, наголосимо, що технологія постійно трансформується залежно від вимог суспільства, але головною залишається ідея індивідуалізації. Дальтон-план постійно зазнає змін, починаючи з лабораторій Г. Паркхерст, предметних куточків, бригадно-лабораторного методу радянського періоду та закінчуючи Дальтон-технологією, обґрунтованою Т. Шамовою та Т. Давиденко наприкінці ХХ ст.

Виникає закономірне питання щодо потенціалу використання Дальтон-плану на сучасному етапі. Вважаємо, що його використання у «чистому» вигляді не є можливим у рамках загальної освіти, а допускається лише застосування окремих елементів. Дальтон-план забезпечує індивідуалізацію процесу навчання та рівневий характер завдань, стимулює розвиток індивідуальних здібностей, передбачає можливість самоконтролю та контролю, дозволяє набути вміння роботи з довідковою літературою, інформаційно-освітнім середовищем та ресурсами мережі Інтернет. Прикладами подібних завдань можуть бути перевірочні справи до текстів для домашнього читання, написання творчих та наукових праць.

Зміни, що здійснюються у всіх сферах життя, мають істотний вплив на діяльність освітніх установ. Руйнування колишньої системи освіти, централізованої, орієнтованої на виконання виключно державного соціального

замовлення, призвело до зміни цілей та завдань школи. Різко зросла потреба в активних, діяльних людях, які могли б швидко пристосовуватися до мінливих трудових умов, виконувати роботу з оптимальними енерговитратами, здатними до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку. Для виконання цього соціального замовлення педагоги ведуть пошуки нових дидактичних систем, звертаються до забутих форм, засобів та методів навчання, що поєднують інтереси суспільства та особистості.

У ході дослідження нами з'ясовано, що найбільшого поширення у сучасній школі набула технологія Дальтон-план. Нами з'ясовано, що, реалізуючи на практиці зазначену дидактичну систему, вчителі багато в чому повторюють первісний варіант, доповнюючи і певною мірою підвищуючи його можливості.

Однією з особливостей використання Дальтон-плану в сучасній школі є те, що лабораторні заняття проводять у формі Дальтон-години, Дальтон-дня, Дальтон-тижня. У Дальтон-плані зрідка використовуються моносистеми «аудіовізуальні засоби» та «комп'ютерна техніка», що практично не змінює сутності первісного варіанта системи (Пастухова, 2017, с. 154).

Важливою особливістю реалізації Дальтон-плану у освітніх сучасних умовах є те, що, з'явившись як альтернатива класно-урочній системі, дана технологія вдало з нею поєднується, оскільки до складу Дальтон-плану входить традиційна дидактична система.

Загалом аналіз Дальтон-плану на різних історичних етапах з використанням теоретичних положень дозволяє уявити їхню динаміку наступним чином (табл. 1.1). Таким чином, ми можемо констатувати, що на всіх етапах функціонування Дальтон-плану переважає розімкнене управління, коли стеження за результатами засвоєння здійснюється неповноцінно. Переважний вид інформаційного процесу є розсіяним, що не дозволяє повною мірою індивідуалізувати процес навчання. Засоби управління найчастіше ручні, недостатньо використовуються можливості різноманітних технічних засобів навчання.

Динаміка розвитку Дальтон-плану

Етапи / Критерії порівняння	Кінець XIX-початок XX ст. (Американський варіант)	20-ті рр. XX ст. (Радянський варіант)	90-ті роки XX ст. - по теперішній час
Вид управління	Розімкнене	Розімкнене Замкнене (для групи)	Розімкнене Замкнене (рідко)
Вид інформаційного процесу	Розсіяний Спрямований	Розсіяний Спрямований (рідко)	Розсіяний Спрямований
Засоби управління	Ручні Автоматичні (звичайні підручники)	Ручні Автоматичні (звичайні підручники)	Ручні Автоматичні (звичайні підручники)
Варіант дидактичної системи	Традиційне навчання + «консультант» + «звичайна навчальна книга»	Традиційне навчання + («консультант») + «звичайна навчальна книга» + «мала група»	Традиційне навчання + «консультант» + «звичайна навчальна книга» + («аудіовізуальні засоби» + «комп'ютерна» система)

Дальтон-план зазнав змін на різних історичних етапах. Порівняльний аналіз показав, що до складу Дальтон-плану традиційно включено класичне навчання, системи «консультант» та «звичайна навчальна книга». У 20-ті рр. у його складі була присутня моносистема «мала група», а в сьогоденному варіанті є «аудіовізуальні засоби» та «комп'ютерна» система (Корсак, 2019, с. 9).

Питання щодо впровадження Дальтон-плану активно обговорювалися педагогічною громадськістю. У 20-ті рр. XX ст. він розглядався як альтернатива класно-урочній системі і критика дореволюційної школи. Окремі ідеї, закладені в його основі, мають потенціал для використання у сучасній освіті.

Дальтон-план мав ґрунтовну теоретичну базу (перш за все, закордонний досвід) і пройшов успішну апробацію в практиці радянської школи. Рівень свободи, що надавався учням, був досить високий. Учні мали свободу вибору темпу занять, рівня складності змісту матеріалу, форм та методів його вивчення, оцінювання результатів власної діяльності. Крім цього, у них також була можливість свободи творчості на всіх етапах пізнавальної діяльності.

1.3. Педагогічні умови впровадження технології Дальтон-плану в освітній процес

Насамперед зазначимо, що на думку Г. Паркхерст, в ідеалі Дальтон-план повинен мати такий вигляд:

- школа вільна від загальних (міністерських) програм. Вона (школа) сама складає програми, відповідаючи вимогам суспільства. Замість детальної річної програми намічаються лише віхи, якими програма розробляється у процесі занять по запитам учнів;
- місячні чи двотижневі завдання-підряди виконуються самими учнями спільно з учителем;
- учні працюють у лабораторіях за групами та індивідуально, залежно від характеру завдань (підрядів);
- періодично з питань, порушених тим чи іншим учнем, влаштовуються конференції, які відвідуються зацікавленими учнями та відбуваються під керівництвом педагогів-фахівців;
- у лабораторіях панує вільна творчість. Між викладачем та учнями встановлюються дружні взаємини: вчитель для учня – радник, консультант та головний помічник;
- контроль за виконанням дитячих робіт поставлений як самоконтроль (Зязюн, 2017, с. 25).

Зважаючи на вище викладене, основною педагогічною умовою впровадження даної технології в освітній процес повинно бути дотримання аспектів ідеального Дальтон-плану за Г. Паркхерст.

Дальтон-план є насамперед системою індивідуалізованого навчання, що нерідко називається ще лабораторною, або системою майстерень. Мета цієї дидактичної системи полягає в тому, щоб дати учневі можливість доцільно навчатися з оптимальною для нього швидкістю та в темпі, що відповідає його здібностям.

Так, наприклад, учні з кожного предмету отримували завдання на рік і звітували за ними у встановлений термін. Традиційна форма заняття у вигляді уроків скасовувалась, у зв'язку з чим не існувало і єдиного всім розкладу занять. Для успішної роботи учні забезпечувалися всіма необхідними навчальними посібниками, а також інструкціями, які містили методичні вказівки. Колективно діти навчалися одну годину на день, решту часу вони проводили у предметних майстернях та лабораторіях, де займалися індивідуально. Однак, як показував досвід роботи, більшості дітей часто було не під силу без допомоги вчителя самостійно вчитися. Завдання учні виконують як індивідуально, і у малих групах. Сам навчальний матеріал ділиться на місяці «підряди», які потім поділяються на щоденні завдання.

На основі вище наведеного прикладу, сформулюємо ще одну педагогічну умову впровадження технології Дальтон-плану в освітній процес – *це забезпечення права учнів на свободу вибору занять, черговості вивчення навчальних предметів, а також використання власного часу на заняттях.*

На початку навчального року учень укладає з учителем «контракт» (цей елемент Дальтон-плану зберігся дотепер у практиці низки шкіл США), або договір про виконання завдання у намічений термін, виконання якого зазначається у «робочій книжці» учня. Далі на групових заняттях учні звітують про виконання своїх завдань. Хоча основну роботу за завданням учень виконує індивідуально, класи все ж таки збиралися для спільних занять, наприклад, з гімнастики, музики, домоводства, для проведення ігор та вирішення організаційних та виховних завдань.

Звідси випливає ще одна педагогічна умова впровадження технології Дальтон-плану в освітній процес – *під час організації роботи з Дальтон-плану учні не повинні пов'язуватися з загальною класною роботою; вони повинні працювати в окремих предметних кабінетах-лабораторіях, де мають можливість отримувати консультацію вчителя – фахівця з цього предмету.*

Особлива увага повинна приділятися обліку роботи дітей, що може здійснюватися за допомогою системи облікових карток, де відзначався хід виконання місячних завдань, як за кожним учнем, так і за окремим класом – не менш важлива педагогічна впровадження технології Дальтон-плану в освітній процес.

У Г. Паркхерст у межах її Дальтон-плану ми спостерігаємо вдалу організацію співробітництва учнів різних класів, вікових груп, дітей із різними ступенями навчання. Цей альтернативний підхід до навчання сприяє стимулюванню самостійної роботи учнів у групах, при цьому в ході складання індивідуального плану роботи або розкладу вчитель виступає тільки в ролі порадики, помічника. Отже ще однією педагогічною умовою впровадження технології Дальтон-плану в освітній процес можна вважати *ефективну, раціональну та доцільну організацію співробітництва між учнями різних класів, вікових груп, дітей із різними ступенями навчання.*

Цікавою є форма організації процесу навчання в дидактичній системі Г. Паркхерст, який складається з трьох частин і складає структуру всього Дальтон-плану – Дім (the House), Призначення (the Assignment), Лабораторія (the Laboratory). Головною педагогічною умовою впровадження технології Дальтон-плану в освітній процес є *побудова близьких і доброзичливих відносин, які підтримуються протягом усіх шкільних років.*

Так, Дім означає власну соціальну шкільну нішу для кожного учня; це середовище призначене для учнів одного і того ж віку. Тут є посада Радника Дому (House Advisor), який забезпечує контакти батьків зі школою. У всіх труднощах чи розбіжностях у процесі навчання Радник Дому веде кожного учня та допомагає кожному учневі. У початковій школі Радник Будинку є також і викладачем класної кімнати, а в середній школі він виконує функцію радника, допомагаючи учням розробляти власний зміст навчального плану (Vorobiova, 2019).

Що стосується наступного елемента форми організації процесу навчання, то «Призначення» в Дальтон-плані є договором між учнем і учителем, який, по суті,

є центральним моментом навчання в середній школі, розроблений кожним учителем для кожного класу. Призначення – це спеціальний документ, по ньому формуються пропозиції та визначаються загальні зобов'язання для кожного учня щодо вивчення окремих предметів протягом поточного навчального року з розбивкою на чверті та дні. Таким чином, розробляються індивідуальні освітні проекти, усередині яких навчальні програми дозволяють дітям самостійно обирати і всілякі засоби навчання. Призначення рекомендує тематику для домашньої роботи учнів; вона складається індивідуально для того, щоб орієнтувати дітей на розвиток індивідуальних потреб і здібностей (Растригіна, 2020, с. 140).

Наступний елемент належить до власне навчання, включаючи дослідно-пошукову діяльність. Цей структурний елемент – «Лабораторія» має і другу назву – лабораторний план. Він означає зустрічі інтелектуального характеру між учнями та вчителем. Під час цих зустрічей вчителі інструктують учнів (індивідуально та маленькими групами) з питань поточних навчальних тем. Навчальні заняття проводяться в окремих кабінетах-лабораторіях, тому в школі повинно бути передбачено спеціальні кімнати для консультацій.

Отже, зважаючи на структуру Дальтон-плану, виділимо наступну педагогічну умову впровадження Дальтон-плану в освітній процес: *правильна відповідна форма організації процесу навчання, який складається з трьох частин Дім (the House), Призначення (the Assignment), Лабораторія (the Laboratory).*

Британський дослідник В. Боудмен зазначає, що відбираючи та градууючи вправи для Дальтон-плану, *важливо враховувати фактори, пов'язані з учнями, та фактори, пов'язані з характером завдань.* Дуже важливим моментом навчання за Дальтон-планом є завдання, в яких описується навчальний матеріал для самостійної роботи. Ці завдання мають бути ретельно продумані, чітко розроблені, їх виконання не повинно викликати жодних проблем у учнів. Вчитель уважно стежить за просуванням учнів у виконанні завдань і, у разі потреби, надає їм допомогу (Bowman, 1922, с. 391).

Критеріями оцінки результативності використання Дальтон-плану є:

- пізнавальна самостійність учня;
- стратегія поведінки учня у процесі взаємодії з іншими;
- рівень сформованості у школяра умінь використати наукові методи пізнання (спостереження, гіпотеза, експеримент).

Результати використання Дальтон-плану виражаються у розвитку пізнавальної самостійності учня, навичок співробітництва, в оволодінні школярем дослідницькими вміннями. Крім того, знижується навантаження учнів за рахунок вчення з інтересом в умовах індивідуального темпу роботи. Найважливішою перевагою Дальтон-плану є можливість особистісного розвитку за рахунок збагачення соціальним досвідом інших учнів (Дубасенюк, 2019, с. 92).

Дальтон-план дозволяє пристосувати темп навчання до можливостей учнів, привчаючи їх до самостійності, розвиваючи ініціативу, спонукаючи до пошуку раціональних методів роботи та формуючи почуття відповідальності за виконання завдань відповідно до прийнятих на себе зобов'язань. Однак, як показує практика, у Дальтон-плану є і суттєвий недолік: не всяке завдання учень може виконати самостійно. Більше того, якщо при виконанні практичних завдань самостійність дитини цілком виправдана, то для вивчення теоретичного матеріалу далеко не завжди, що веде до відсутності чіткої системи теоретичних знань (Пастухова, 2012, с. 154).

Слід зазначити і інтегративний характер цієї технології, у ній можуть бути використані технології повного засвоєння знань, рівневої диференціації, колективного способу навчання, модульна та проєктна технології.

Особливості впровадження Дальтон-плану в освітній процес полягають в *обов'язковому врахуванні наступних аспектів:*

- 1) наявність цільової установки: не можна методично уявити собі роботи дітей у школі без того, щоб їм самим не було ясно, навіщо вони те чи інше роблять, мотивація дітей є абсолютно необхідною;

2) включення дій до плану роботи – постійна робота дітей в майстернях, вивчення, самоаналіз результатів власної праці як робітників та вивчення всіх соціальних та технологічних процесів «зсередини» (ситуативні завдання);

3) робота бригадою має сенс тоді, коли це справді підвищує якість роботи та відповідальність кожного школяра за свою ділянку діяльності;

4) можливість прояву учнями самодіяльності у постановці та плануванні роботи, що веде до самоорганізації учнів у процесі життєдіяльності;

5) доведення роботи до кінця та її завершеність – після закінчення практичної діяльності учнів вчителем має бути організована робота над поняттями та категоріями, що зустрілися в період роботи; дослідницька робота учнів має завершуватися розробленим проєктом та звітом, доповіддю (Базиль, 2018, с. 22).

Щоб розробити програму Дальтон-плану, насамперед необхідно визначитися з темою та сформулювати комплексну дидактичну мету. Дальтон-план є комплексом уроків на тему: пояснення нового матеріалу, консультація з теорії та практики, лабораторне заняття, контрольна робота. Потім із комплексної дидактичної мети виділяються інтегруючі цілі для кожного етапу. Перший і другий етапи Дальтон-плану проводяться традиційно. Найбільший інтерес має лабораторне заняття, яке дозволяє учням відпрацьовувати помилки, слідуючи за індивідуальним маршрутом (Пастухова, 2012, с. 390).

Структурування лабораторного заняття: активізація знань (теоретичне опитування), вхідний контроль (запис диктанта, тесту та ін.), самоперевірка за еталоном, кваліфікація помилок, їх відпрацювання за індивідуальним маршрутом з подальшою самоперевіркою, рефлексія. Якщо робота виконана безпомилково, то учень виходить до рівня консультанта. Можлива подальша робота вдома.

Візьмемо, наприклад, Дальтон-план, що використовується в багатьох альтернативних школах, суттю якого є самостійне виконання учнями завдань з

кожного предмета в особливо обладнаних кабінетах. Учні пов'язані загальною класною роботою; заняття, черговість вивчення окремих предметів та річний обсяг їхнього навчального матеріалу розбивається на місячні «підряди». Далі кожен учень укладає з учителем «контракт» про самостійну роботу над навчальним матеріалом. Тим самим Дальтон-план дозволяє пристосувати темп навчання до можливостей дітей, спонукати їх до пошуку найбільш прийнятних для них методів пізнавальної діяльності (Bradley, 2018).

І на завершення даного підрозділу розглянемо також і обмеження, які часто зустрічаються при впровадженні Дальтон-плану в освітній процес є:

1) матеріальні умови, наприклад, для спілкування дітей, необхідні окремі столи, робочі куточки; поряд зі столом вчителя – стільці для учнів, які чекають на свою чергу до вчителя; необхідно також мати джерела інформації у класі чи бібліотеці, відкриті кабінети з наочними посібниками;

2) організаційні умови – важливим є розробка разом з дітьми певних правил: вільне пересування класом, не заважаючи один одному; завдання та терміни виконання мають бути зрозумілі кожним учнем; регламентація входу та виходу їх класу тощо;

3) готовність вчителя до зміни своїх функцій – роль вчителя полягає у тому, щоб створити умови та «охороняти» процес самостійності учнів, забезпечивши їх безпеку; стимулювати спілкування та співпрацю як у гомогенних, так і в гетерогенних групах, у тому числі й різновікових; вчитель має передати частину повноважень самим учням, а головне – частину відповідальності за навчання. Природно, що вчитель повинен бути готовим до переходу від фронтального навчання до роботи з малими групами та самостійної діяльності кожного учня.

При використанні Дальтон-плану кожен учень включається в активну та ефективну навчально-пізнавальну діяльність. Відбувається індивідуалізація контролю, самоконтролю, корекції, консультування, ступеня самостійності. Учень може самореалізуватися, і це сприяє мотивації вчення. Дана система навчання

гарантує кожному освоєння стандарту освіти та просування на більш високий рівень навчання. Великі можливості у системи та для розвитку особистісних якостей учня (Биков, 2016, с. 127).

Принципово змінюється становище викладача у навчальному процесі. Завдання викладача – обов'язково мотивувати учнів, здійснювати управління їх навчально-пізнавальною діяльністю через індивідуальний маршрут та консультації. Внаслідок зміни його діяльності на навчальному занятті змінюється характер та зміст його підготовки до них: продумування цілей, діяльності учнів, визначення програми їх дій, передбачення можливих труднощів, чітко визначення форм та методів навчання (Зязюн, 2016, с. 19).

Ця система вимагає від вчителя попередньої роботи, як від учня – напруженої праці. На наш погляд, технологія ефективна та цікава. Дальтон-план представляється нам технологією майбутнього і за раціональних, ефективних та доцільних педагогічних умов впровадження даної технології в освітній процес в умовах сьогодення вона матиме неабиякий успіх.

Висновки до розділу 1

Дальтон-план отримав свою назву від американського міста Дальтона, де він вперше був застосований американською вчителькою Гелен Паркхерст у 1920 р. в протестантській школі. Зміст цього методу полягає в тому, що звичайні класи перетворюються на лабораторії або кабінети. Педагог виступає у ролі завідувача лабораторії, консультанта-інструктора. У певний час він присутній у лабораторії, допомагає учням, дає їм поради та вказівки. Весь курс за тим чи іншим циклом розбивається на ряд частин-завдань. Завдання, як правило, у письмовій формі, давалися для опрацювання учням. Отримавши завдання, учень бере на себе зобов'язання виконати їх протягом певного встановленого за контрактом терміну; у своїй роботі учень самостійно приймає рішення, переходить з однієї лабораторії в іншу і займається тим, що його цікавить в певний конкретний момент. Встановлено, що позитивною стороною роботи з Дальтон-плану є те, що він дає великий простір самостійності і самодіяльності учнів, підвищує їх активність, вчить розподіляти свій час і його використовувати. У навчанні завдяки Дальтон-плану враховується індивідуальність кожного. Більш сильні учні мають змогу поглиблювати та розширювати свої знання.

Вивчивши історію розвитку Дальтон-плану, наголосимо, що технологія постійно трансформується залежно від вимог суспільства, але головною залишається ідея індивідуалізації. Однією з особливостей використання Дальтон-плану в сучасній школі є те, що лабораторні заняття проводять у формі Дальтон-години, Дальтон-дня, Дальтон-тижня. У Дальтон-плані зрідка використовуються моносистеми «аудіовізуальні засоби» та «комп'ютерна техніка», що практично не змінює сутності первісного варіанта системи.

Основними педагогічними умовами впровадження Дальтон-плану в освітній процес є: дотримання аспектів ідеального Дальтон-плану за Г. Паркхерст; забезпечення права учнів на свободу вибору занять, черговості вивчення навчальних предметів, а також використання власного часу на заняттях; під час організації роботи з Дальтон-плану учні не повинні пов'язуватися з загальною

класною роботою; вони повинні працювати в окремих предметних кабінетах-лабораторіях, де мають можливість отримувати консультацію вчителя – фахівця з цього предмету; особлива увага повинна приділятися обліку роботи дітей, що може здійснюватися за допомогою системи облікових карток, де відзначався хід виконання місячних завдань, як за кожним учнем, так і за окремим класом; ефективна, раціональна та доцільна організація співробітництва між учнями різних класів, вікових груп, дітей із різними ступенями навчання; побудова близьких і доброзичливих відносин, які підтримуються протягом усіх шкільних років; правильна та відповідна форма організації процесу навчання, який складається з трьох частин Дім (the House), Призначення (the Assignment), Лабораторія (the Laboratory); важливо враховувати фактори, пов'язані з учнями, та фактори, пов'язані з характером завдань при розробці завдань Дальтон-плану.

РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ДАЛЬТОН-ПЛАНУ У ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

2.1. Практика застосування технології Дальтон-плану у школах США

У 1920-1930 рр. освіта за технологію Дальтон-плану була поширена у світі. Немає впевненості щодо точної кількості шкіл Дальтона, але освіта за технологію Дальтон-плану була в Америці, Австралії, Англії, Німеччині, Нідерландах, Радянському Союзі, Індії, Китаї та Японії. Особливо в Нідерландах, Китаї та Японії освіта за технологією Дальтон-плану збереглася.

Єдина Дальтон-школа в США — це школа, яку Гелен Паркхерст заснувала сама в 1919 р. і якою вона згодом керувала більше двадцяти років: Дальтонська школа в Нью-Йорку (додаток А). Це відома школа, але сьогодні вона славиться не тим, що виникла як експеримент у прогресивній освіті, а тим, що Дальтон-школа є однією з найдорожчих приватних шкіл Нью-Йорка.

Школа Дальтона, спочатку це була Школа Дитячого Університету, є приватною, підготовчою школою до коледжу в Нью-Йорку. Вона виступає як членом Ліги підготовчої школи Плюща (Ivy), так і членом Нью-Йоркської Інтершколи. Школа розташована в чотирьох будинках у Верхньому Іст-Сайді на Мангеттені.

Зазначимо, що після експериментів у своїй однокімнатній школі з М. Монтесорі, Г. Паркхерст відвідала інші прогресивні школи в Європі, включаючи Bedales School та його засновника та директора Джона Хейдена Бедлі в Англії. Вона розробила те, що назвала Планом Дальтона, який закликає вчителів та учнів працювати разом для досягнення індивідуальних цілей. План лабораторії був вперше реалізований як експеримент у середній школі Дальтона, штат Массачусетс, у 1916 р. Маєток її благодійника Джозефін Портер Бордман також знаходився недалеко від міста Дальтон, і з цього моменту План лабораторії та школа зрештою отримали свої імена (Кавнтс, 1930, с. 63).

У 1919 р. Г. Паркхерст переїхала до Нью-Йорка, де вона відкрила свою першу школу на 74-й Вест-Стріт. Незабаром виникла потреба у більших об'єктах; Нижня школа була перенесена на Західну 72 вулицю, а середня школа відкрилася восени 1929 р. в нинішній будівлі на Східній 89 вулиці. Елеонора Рузвельт захоплювалася роботою Г. Паркхерст і зіграла важливу роль у збільшенні чисельності учнів та ресурсів школи, сприяючи злиттю Школи Тодхантер для дівчаток (заснованої Уніфіред Тодхантер) та Дальтон-школи у 1939 р. (Готалов-Готліб, 1928, с. 7).

Розширений та видозмінений з роками, Дальтон-план досі відзначає багато загальношкільних традицій, започаткованих Г. Паркхерст, у тому числі церемонію запалення свічок (останній день перед зимовими канікулами), Грецький фестиваль (проводиться шестикласниками) та Arch Day (останній день у школі).

Надихнувшись прогресивним освітнім рухом, що розпочався наприкінці ХХ ст., освітніми мислителями, такими як Дж. Дьюї, Г. Паркхерст розробила свою технологію. Прагнучи досягти балансу між талантами кожної дитини та потребами зростаючої американської спільноти, Паркхерст створила освітню модель з трьома цілями:

- 1) адаптувати програму кожного учня до її чи її потреб, інтересів та здібностей;
- 2) сприяти незалежності та надійності;
- 3) покращити соціальні навички учня та почуття відповідальності по відношенню до інших (Коваленко, 2015, с. 178).

Дальтон-план продовжує визначати шкільний підхід до освіти в нью-йоркській школі, включаючи House, Assignment та Lab (Іваницька, 2017, с. 103).

Дальтонська школа в США обслуговує три різні вікові групи та має три будівлі, розташовані на Мангеттені. Класи К-3 або «Малий Дальтон» схожі на нашу початкову школу та дитячий сад разом узяті. Середня школа (4-8 класи) та старша школа (9-12 класи) називаються «Школа Дальтона», або «Великий

Дальтон» (Іваницька, 2017, с. 109). Діти вчаться більше працювати в команді, обговорювати завдання та навчатися, мислити самостійно та вдосконалюватися.

Після основних занять в учнів починаються позакласні заходи Serendipity та Encore, на які треба записуватись двічі на рік, восени та навесні. Це шахова академія для середньої школи та мовна ініціатива Дальтона для основної програми. Serendipity та Encore пропонують фінансову підтримку: стипендії для сімей для оплати навчання.

У Дальтоні старшокласники мають унікальну можливість поглибити свої знання під час індивідуальних бесід з учителями, які проходять протягом тижня. Закінчивши Дальтон-школу, учні легко втілюють її девіз: «Вийти без страху».

Зарахування на програму First K-3 починається в дитячому садку. Воно базується на шкільних оцінках, тестах ERB та співбесідах з дитиною та батьками.

Наймолодші на момент вступу мають бути у віці до 5 років на 1 вересня того навчального року, на який вони подаються. Рішення про прийом до школи Дальтона приймаються в лютому. Кандидатам повідомляють про прийняття, відмову або переведення до лютого листа очікування.

Вступ до середньої та старшої школи здійснюється на основі шкільних оцінок, письмового іспиту, співбесіди та стандартизованих тестів. За останні роки конкуренція значно зросла: лише один із семи бажаючих проходить відбір до Дальтон-школи. Тому під час конкурсного відбору діти відчувають величезну напругу.

У Школі Дальтона контрактна основа – учні підписують контракти різного ступеня складності. Це залежить від того, як швидко і в якому обсязі вони хочуть засвоїти матеріал. Учень має вчителя, який готує індивідуальну програму та завдання для самостійного виконання. Кожен контракт містить: рекомендовану літературу, питання для повторення та інформацію для роздумів.

Крім того, Школа Дальтона вважається однією з найдорожчих шкіл світу. Вартість навчання становить приблизно 46 тисяч доларів за семестр. Ця сума включає: повну вартість підручників; загальну вартість комп'ютерів або

планшетів; вечерю та інше. Але ціни не відлякують бажаючих навчатися в Дальтон-школі.

У Школі Дальтона у Нью-Йорку немає традиційних уроків, щоденників та дзвінків на зміну. Учні цієї школи самостійно працюють над різними проектами, вирішують різні проблеми за певний термін. Суть цієї системи у самостійності, свободі та співробітництві. На думку фахівців, це все, що потрібне для успішного навчання.

Основним принципом Дальтон-школи є індивідуальне навчання, тому учні обирають перелік предметів для вивчення самостійно.

Методика «Дальтон-план» у Школі Дальтона – це індивідуальне та різновікове навчання. Дитина вчиться планувати свій час, співпрацювати з іншими дітьми та вчителем. В освітньому процесі за цією методикою найбільше значення надається самостійній роботі студентів. Адже суть методики полягає в тому, щоб учень міг працювати у своєму темпі у зручному для нього місці. Учні отримують завдання, які повинні виконати протягом місяця або тижня, і таким чином можуть зосередитись на тих предметах, які їм важко даються. Класна кімната замінюється майстернею, лабораторією та кабінетом, де студент працює над поставленим завданням та організовує свій навчальний простір (Коваленко, 2016, с. 29).

У школі немає класів, заняття проводяться з дітьми різного віку, тобто одночасно математику можуть вивчати, наприклад, 8-річні, 11-річні та 15-річні учні. Це допомагає кожній дитині взаємодіяти з учителем та дітьми різного віку.

Викладач також перебуває у лабораторії, відповідає на запитання дітей чи допомагає їм. Вчитель у цьому процесі виступає у ролі консультанта, а учні відчують легкість та свободу у навчанні. Вчителі в школі Дальтон, взяли на себе іншу роль, яка відрізняється від ролі традиційних педагогів. Окрім знань у своїй галузі спеціалізації, їм потрібно розуміти дитячу та підліткову психологію, щоб включати заходи, які відповідають віку та рівню зрілості їхніх учнів. Їм також потрібно бути терплячими, ввічливими, доброзичливими та спокійними.

Замість того, щоб вимагати уваги та слухняності, вони стали помічниками, порадиниками, старшими друзями, в яких учні шукають поради та підтримки. Їхня місія полягає в тому, щоб допомогти учням Дальтон-школи розвинути їхні таланти та сильні сторони, усунути слабкі сторони та прогресувати у своїх знаннях з конкретного предмету.

Найважчим було пристосувати контракти до різних рівнів, щоб учні не працювали ні понад своїх здібностей, ні нижче. Контракти мають бути складними, але досяжними, цікавими та пізнавальними, різноманітними за своєю діяльністю та максимально пов'язаними з іншими предметами. Очевидно, це вимагає навичок, знань, часу та відданості з боку вчителів Дальтон-школи. Працювати за планом лабораторії Дальтона точно нелегко. Проте вчителі повідомляють про більшу задоволеність, ніж вони відчували в традиційних школах, оскільки їм подобається бути друзями та помічниками учнів, а не дисциплінаторами. Вони також насолоджуються можливістю більшої колегіальності з колегами-вчителями та відчувають меншу ізоляцію. У другій половині дня викладачі предметних лабораторій працюють разом у малих групах, обмінюються ідеями, розв'язують проблеми, складають контракти та оцінюють роботу учнів. Викладання стало спільною діяльністю, а навантаження розподілилося більш рівномірно.

Згідно з Дальтон-планом, учень відповідає за виконання роботи. Він інстинктивно намагається досягти кращого результату. Обговорення допомагає уточнити ідеї учнів і план їх реалізації. Коли учень закінчує кожну свою роботу, він має відчуття перемоги. Він розмірковував, докладав зусиль та проживав те, за що взявся. Це справжній досвід. Цього можна досягти лише шляхом індивідуального розвитку та командної роботи.

За словами педагогів, Дальтон-школа допомагає знайти учнів з високим академічним потенціалом. Вона неодноразово займала високі позиції в рейтингах кількості випускників, які після закінчення школи навчалися в престижних закладах – Гарварді, Принстоні та інших відомих університетах. Багато вчителів

американських звичайних і приватних шкіл та університетів, а також видатні іноземні педагоги відвідували Школу Дальтона, щоб більше дізнатися про систему освіти та щось запозичити (Кравець, 2013, с. 116).

Школа Дальтона у США йде в ногу з часом: наприклад, у неї є своя технологічна програма. Створено нову лабораторію для вивчення комп'ютерних та інформаційних технологій. Три величезні бібліотеки налічують 40 тисяч друкованих видань і понад 50 тисяч електронних книг. Окрім того, там можна знайти аудіокниги, відеозаписи, музичні колекції різних жанрів. Студентам навіть пропонують зустрічі з авторами та різні інтерактивні програми.

Також навчальний процес передбачує багато самостійної роботи, тому учень працює у зручному для нього темпі та місці. Здебільшого всі заняття відбуваються у лабораторіях, майстернях, кабінетах. Вчитель не є основним носієм знань, для дітей він консультант та помічник.

Оскільки учні Дальтон-школи працюють кожен у власному темпі та обирають підходящий рівень освоєння знань, то як наслідок одні учні можуть завершувати свої контракти скоріше, ніж інші. Розумна, амбіційна дитина може закінчити тринадцять або більше контрактів за десятимісячний навчальний рік, тоді як інша, через повільність, хворобу чи надмірні пропуски, може закінчити лише сім чи вісім. Однак для Дальтон-школи це не становить жодних проблем, оскільки той учень, який закінчив навчальну діяльність за контрактом швидше отримує підвищення після виконання десяти контрактів (у будь-який час протягом року) і проходить набір у наступний клас.

Учні, які достроково закінчили середню Дальтон-школу за контрактом, могли достроково закінчити навчання та вступити до коледжу або працювати, якщо бажали. Або вони можуть залишитися в середній школі, щоб брати участь у позакласних заходах і виконувати більш складні контракти в обраних лабораторіях або розробляти власні проєкти.

Учнів, які стикнулися з труднощами в навчанні, не виганяють з Дальтон-школи, а надають їм стільки часу та допомоги, скільки потрібно, щоб зрозуміти та

виконати свої завдання за контрактом. Хоча вони і просуваються в навчальній діяльності повільніше та працюють на спрощеному рівні, вони опановують набагато більше, ніж у традиційних класах звичайних шкіл США, де їхні вчителі та однолітки обов'язково повинні переходити до нових або складніших завдань під час традиційної навчальної діяльності.

У Дальтон-школі в Нью-Йорку учні продовжують навчання на початку наступного навчального року з того місця, де вони закінчилися попередній навчальний рік, і переходять до нового рівня у будь-який час протягом року, коли всі десять контрактів будуть задовільно виконані.

Єдиним наслідком для тих, хто не закінчив усі десять контрактів протягом року, є те, що для їх завершення може знадобитися ще шість місяців або навіть і рік. Переваги полягають в тому, що жоден учень не закінчив навчання, не опанувавши принаймні основи кожного предмету, а додатковий час для виконання контрактів забезпечує формування більш впевненої та компетентної дорослої людини.

Щоб вести детальний облік досягнень дітей, у Дальтон-школі створено систему графіків — по одному для кожного вчителя лабораторії, по одному для кожного учня та один для домашнього консультанта. Лабораторний графік, який міститься на дошці оголошень, містить імена всіх учнів у кожній класній кімнаті. Перед тим, як залишити лабораторію, учні відзначають на цьому графіку обсяг виконаної роботи за цей період. Викладач лабораторії та учні можуть наглядно побачити прогрес, досягнутий (або не досягнутий) кожним учнем окремо. Цей графік є беззаперечно хорошим мотиватором. Він не вказує на складність контракту чи на якість виконаної роботи, що може збентежити учнів Дальтон-школи, а лише на те, який обсяг контракту виконувався щодня в цій конкретній лабораторії. Графік також показує вчителю який учень, ймовірно, потребує допомоги. Якщо учень докладав зусиль, але мав серйозні проблеми з виконанням контракту, робота полегшувалася, доки він не досягав подальших успіхів. Потім наступний контракт відповідно коригується, щоб учень міг рухатися вперед

самостійно, незалежно від рівня засвоєння знань. Індивідуальні графіки учнів фіксують прогрес та досягнення з усіх предметів, тож вони можуть легко бачити, які контракти наближаються до завершення, а які потребують додаткової роботи. Це чудова допомога в плануванні часу, не даючи учням витратити надто багато часу на один предмет і нехтувати іншими.

Жоден контракт в Дальтон-школі не оцінюється за фактором наближення до його завершення, хоча щоденна перевірка прогресу здійснюється за допомогою графіків. Після завершення контракт оцінює вчитель лабораторії, але цілісно, а не кожен окремо виконану його частину, що дає кращу картину загального розуміння учнями предмету та скорочує час, витрачений на оцінювання. Перш ніж здати контракт, учні можуть переглядати його скільки завгодно, поки не переконаються, що вони зробили найкраще, що могли. Вони також можуть звернутися за допомогою до вчителя або своїх однолітків. Будь-який контракт, який не визнаний задовільним, повертається на доопрацювання.

Іншим мірилом оцінювання, що використовується в школі Дальтона за планом Дальтона, є об'єктивні тести, які учні складають індивідуально, коли готові до проходження даних тестів. Якщо засвоєння основного матеріалу не продемонстровано, учні повертаються до лабораторії для додаткової роботи перед отриманням нового комплексу контрактів. Однак, старанно працюючи в лабораторії чи вдома, учні, які відстають, можуть наздоганяти у засвоєнні основного матеріалу, якщо хочуть. Оскільки контракти засвоєння основних знань складено таким чином, щоб навіть учні з низькими здібностями могли досягати певного рівня успіху, звичайною причиною невиконання лабораторної роботи чи здачі іспиту може бути елементарна відсутність зусиль (Куліченко, 2017, с. 13).

Таким чином, у Дальтон-школі за планом Дальтона відповідальність за навчання покладається прямо на плечі кожного учня, і нікого не допускають до укладання іншого контракту, доки учні не засвоять даний навчальний матеріал.

Вміння робити все, що можна зробити своїми руками, – це принцип школи. Тут багато хенд-мейдів, які учень обирає на свій смак. Хтось робить оригамі, хтось

робить бамбукові намети - головне бажання і самостійність. Звичайно, не забувають і про мистецтво. Заклад пропонує своїм студентам факультети танцю, музики, театру та образотворчого мистецтва Центр перформансу, театр Мартіна, величезні танцювальні, візуальні та медійні студії забезпечують доступ до факультативних заходів на будь-який смак. Тому більше третини найкращих випускників щорічно обирають самостійні мистецькі семінарні програми.

Ще одне улюблене заняття студентів – спорт. Звісно, у «дитячій зоні свободи» був футбол і для хлопчиків, і для дівчаток, волейбол та теніс. Взимку заняття спортом у приміщенні включають баскетбол, сквош, плавання та боротьбу. А вже навесні школярі на відкритому повітрі грають у бейсбол, гольф, софтбол, трек, теніс та лакрос. Останній вид діяльності не надто відомий в нашій країні – це командна гра з твердим гумовим м'ячем. Його переносять по полю за допомогою спеціальних поперечних сіток на довгій ручці. І тут зберігається фундаментальний принцип Дальтона: завжди має бути вибір, і вибір вільний.

Основною перевагою є вплив на учнів у Дальтон-школі в США. Працюючи самостійно або в групах за власним вибором, вони навчаються бути незалежними мислителями, довіряти своїм судженням, експериментувати з новими ідеями та методами та сприймати тимчасові невдачі як засіб навчання, а не як дефект особистості. Наявність часу для тривалої роботи над чимось, що їх цікавило або викликало труднощі, приносить досягнення та зміцнює природні таланти. Незважаючи на те, що учні можуть не любити або мати проблеми з певними предметами, усі контракти повинні бути виконані, перш ніж вони почнуть рухатися вперед у будь-якій сфері, що вчить самодисципліни та сили духу.

Другою перевагою є розвиток співпраці та турботи в учнів у Дальтон-школі. Учнів заохочують як надавати, так і отримувати допомогу, але їм дозволяється працювати і самостійно, якщо вони бажають.

Оскільки цей план заохочує неформальність і готовність допомогти, замкнуті учні в Дальтон-школі набувають впевненості в собі завдяки взаємодії зі своїми однолітками та викладачем лабораторії. Сором'язливі діти, які боялися

говорити перед великою групою, охоче беруть участь у дискусіях у малих групах, а індивідуальні бесіди з доброзичливим учителем розвивають вміння говорити з дорослим і чітко висловлювати ідеї та занепокоєння. Крім того, повільніші діти не були відокремлені від своїх більш спритних товаришів. Учні різного віку та здібностей працюють, як вже зазначалося, в лабораторіях одночасно, але в власному темпі над різними проєктами (Лимар, 2020, с. 32).

Серед випускників Дальтон-школи – державний секретар Ентоні Блінкен, Андерсон Купер, Чеві Чейз та покійні художники Хелен Франкенталер та Бруно Фонсека. Більшу кількість учнів – це діти в основному з району, який набитий інвестиційними банкірами, юристами, магнатами прямих акцій, менеджерами хедж-фондів та іншими багатими людьми. Крім того, усі учні, які закінчили школу Дальтона, могли чітко продемонструвати принаймні базову компетентність у всіх предметних областях. Коротше кажучи, план Дальтонської лабораторії, на думку його прихильників, створив випускників, які були господарями як самих себе, так і свого середовища; мотивовані працівники, які були творчими та незалежними; і кооперативні, турботливі особи, які вміли жити в соціальній злагоді (Ліхневська, 2017, с. 172).

Що стосується викладачів Дальтон-школи в США, то основними перевагами для викладачів є можливість спеціалізуватися, витратити весь свій час на викладацьку діяльність, розвивати дружні стосунки з учнями, створювати цікаві та складні контракти, працювати без довільних графіків, мати час допомагати тим, хто цього потребує, і співпрацювати з колегами. Вони відчують менше стресу та більше почуття досягнення в обраній професії. Оскільки класи в Дальтон-школі не є розділені ні за віком, ні за здібностями, а всі лабораторні роботи відкриті для всіх учнів, проблеми з розкладом усунені.

Школа Дальтона вже сто років відома як конструктивістська елітна приватна школа, яка вважається однією з найбільш інноваційних моделей реформування освіти. Дальтонська школа залишається прикладом сприйняття сміливого бачення нового, прогресивного американського підходу до освіти. За

результатами рейтингу відомих американських аналітичних видань Дальтон-школа, як престижний приватний навчальний заклад, займає перші місця (табл. 2.1) (Воробйова, 2021, с. 103).

Таблиця 2.1

Результати рейтингових оцінок Дальтон-школи з-поміж приватних навчальних закладів США (2003-2021 рр.)

№ п/п	Рік	Зайняте місце	Видання	Посилання
1.	2003	3 з 65	Уорс (The Worth)	http://www.worth.com/the-new-school/
2.	2010	8 з 10	Уол Стріт Джорнал (Wall Street Journal)	http://webreprints.djreprints.com:80/wsj_tuition_040104.pdf
3.	2014	13 з 55	Форбс (The Forbes)	https://www.forbes.com/pictures/fl45mj/american-best-prep-sc/#367ff2134ea0
4.	2018	10 з 25	Бізнес Інсайдер (Business Insider)	https://www.businessinsider.com/best-private-high-schools-america-2014-11
5.	2021	5 з 8000	Ніч (The Niche)	https://www.niche.com/k12/search/best-private-high-schools

Цей рейтинг показує, що школа Дальтона є однією з найкращих елітних приватних шкіл в Нью-Йорку.

Аналіз у вільному доступі даних Міністерства освіти США щодо отриманих результатів тестів, коледжів про кількість учнів, які навчаються в приватних школах, відгуків батьків та учнів про освітнє середовище навчальних закладів вказують на те, що рівень освіти в даній школі – найкращий. Тому, очевидно, що Дальтон-школа з минулого століття займає одне з домінуючих місць серед приватних навчальних закладів країни.

Дальтон-школа в Нью-Йорку позиціонує себе як один з найкращих освітніх закладів для підготовки до вступу в провідні університети США. За даними відомих американських аналітичних видань, 100 % випускників Дальтон-школи

щороку вступають до коледжів (Worth, 2003), (Wall Street Journal, 2003), (Forbes, 2010), (Business Insider, 2014).

Проаналізувавши американські аналітичні видання: Бізнес Інсайдер, Ніч, Форбс, Вол Стріт Джорнал та Ворс можна стверджувати, що рейтингові оцінювання приватних шкіл США складаються за чіткими критеріями, згідно з ретельним аналізом даних Міністерства освіти США, а саме: оцінки учнів за результатами тестування; дані коледжів про кількість студентів, які вступили з приватних шкіл; відгуки батьків та учнів про навчальне середовище закладів освіти. Отже, очевидно, що Дальтон-школа з 1919 р. стабільно займає одну з домінантних позицій серед приватних навчальних закладів країни.

Таким чином, у 1919 р. після випробування плану лабораторії Дальтона в школі в м. Далтоні, використовуючи фінансову підтримку видатних бізнесменів Гелен Паркхерст відкрила власну школу в Нью-Йорку, США. Школа Дальтона, яка стала засновником методології плану Дальтона, розташована в Іст-Сайді на Мангеттені. З перших же років заснування школа мала величезні успіхи. Вивчати план Паркхерст приїжджали вчителі з усього світу. Коли Дальтон-план набув популярності, незабаром стала очевидною необхідність значного розширення. Тому і на основі цього було нижню школу перенесено на Західну 72 вулицю, а середню школу відкрито восени 1929 р. в нинішній будівлі на Східній 89 вулиці. Елеонора Рузвельт посприяла злиттю Школи Тодхантер для дівчаток (заснованої Уніфред Тодхантер) та Дальтон-школи у 1939 р. Дальтон-школа створює середовище, в якому учні беруть активну участь у навчальному процесі, отримуючи знання через власний досвід та першоджерела. Академічно сильні, інтелектуально допитливі, незалежні у переконаннях, а головне незалежні й зацікавлені у дослідженні нового, такі характеристики дають університетські викладачі тим студентам, які закінчили Дальтон-школу.

2.2. Впровадження технології Дальтон-плану у шкільній освіті окремих європейських країн

Експерименти з альтернативними формами організації навчання призвели до того, що план Дальтона був визнаний ефективною формою організації навчальної діяльності і впроваджений не тільки в країні його походження, а й далеко за межами США. Очевидно, що континентальна Європа займає домінуючу позицію щодо реалізації плану Дальтона в освітніх системах. Піонерами у впровадженні цієї педагогічної моделі були такі країни як Велика Британія, Нідерланди, Фінляндія. Тому вони мають багаторічний досвід застосування або плану Дальтона, або окремих його елементів у дошкільній та шкільній освіті.

В останні роки міжнародний інтерес значно поживався до технології Дальтон-плану. Він знову виникає, наприклад, в Англії, Німеччині, Чехії та Словаччині. Нідерланди є країною з найбільшою поширеністю та з найбільшою кількістю Дальтонських шкіл. На даний момент їх чотириста; більшість із них – початкові школи. Охоплюючи 5% усіх початкових шкіл, Дальтонська освіта на сьогоднішній день є найбільшим рухом за реформу освіти в Нідерландах. І, на відміну від Монтесорі, Єнського плану та Вальдорфської освіти, вона неухильно зростає (Лещенко, 2019, с. 43) .

Інноваційна ідея Дальтон-плану базується на принципі індивідуальності розвитку учнів. Європейські школи, які реалізують план Дальтона, визнають той факт, що така педагогічна модель забезпечує розвиток індивідуальності учня та його соціального досвіду. Особливою перевагою, яку отримують учні за методикою навчання Дальтон-плану, є можливість використовувати різні підходи та джерела для пошуку інформації, необхідної для організації та досягнення їхнього власного дослідження. Відмінність учнів, які навчаються за технологією Дальтон-плану від учнів традиційних закладів освіти полягає в тому, що першим не потрібно переналаштовуватись на навчання без вчителя. А рано чи пізно, це потрібно буде зробити, адже навчання не закінчується із випуском зі школи чи ЗВО. Люди навчаються продовж всього життя, щоб бути успішними та йти в ногу

зі світом. Звичайно, вчителі їх не супроводжують під час цього процесу. Суспільство адаптується до нових умов навчання, які дослідники бачать у майбутньому, а саме навчання на онлайн-курсах. Система онлайн-освіти тільки зароджується. Але завдяки тому, що провідні університети Європи широко практикують онлайн-навчання, онлайн-форма навчання стрімко розвивається та вдосконалюється. Отже, Дальтон-план цінний своїм підходом до виховання в учнів відповідальності за самоосвіту, за саморозвиток (Нісімчук, 2020, с. 121).

Ідеї Дальтон-плану активно впроваджуються в систему шкільної освіти. Для того, щоб контролювати якість та ефективність упровадження цих ідей, було створено Міжнародну дослідницьку платформу. Наукові ініціативи реалізуються у співпраці з офіційною Австрійською Дальтон Асоціацією та Польською Дальтон асоціацією. Дослідниця Воробйова Л. В. вивчала матеріали цієї Платформи та дійшла висновку, що їх основна ціль - просування проектів, що є інноваційними та міждисциплінарними.

Ключове завдання Дальтон Інтернешнл - підтримка освітніх організацій та шкіл по всьому світу, які реалізують навчання дітей, використовуючи дальтон-план, задля дослідження якості та ефективності технології Дальтон-плану в галузі альтернативної освіти. Очолює Міжнародну дослідницьку платформу Агата Совінська, яка є виконавчим директором. Нижче подано затверджений перелік тем дослідження у межах наукової діяльності Платформи (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Дослідження Dalton International

Назва дослідження	Автор(и) дослідження	Заклад	Країна
«Дослідження педагогіки Дальтон-плану в сучасній польській шкільній реальності» “The researching of the Dalton Plan Pedagogy in a contemporary Polish school reality”	Рената Міхалак (Renata Michalak)	Університет ім.Адама Міцкевича Факультет педагогічних наук	Польща
«Інноваційне викладання іноземних мов в академічній практиці у світлі Дальтон-плану» “The innovative teaching of foreign languages in academic practice the light of the Dalton Plan”	Рут Нокс (Ruth Кнох), Агата Совінська	Дальтон-школа Штерншуле (Sternschule); Дальтонська Міжнародна дослідницька платформа	Австрія
«Дослідження теорії та практики інтернаціоналізованого управління базовою освітою» “Research on the Theory and Practice of Internationalized Running of Basic Education”	Трейсі Чен	Китайський департамент Dalton International	Китай
«Дослідження історії Дальтон шкіл у Польщі. (аналіз архівних джерел, історія реалізації Дальтон-плану та його трансформація» “The research of history of the Dalton Schools in Poland”	Агата Совінська	Дальтонська Міжнародна дослідницька платформа	Нідерланди
«Значення викладання та навчання емоційного інтелекту в Дальтон-школах» “The value of teaching and learning emotional intelligence in the Dalton Schools”	Аннемарі Венке (Annemarie Wenke), Агата Совінська	Дальтонська Міжнародна дослідницька платформа;	Нідерланди

З табл. 2.2 видно, що Дальтон Інтернешнл аналізує діяльності шкіл, що пропонують широкий спектр національних та міжнародних навчальних програм. До того ж, Дальтон Інтернешнл тісно співпрацює з провідними світовими шкільними групами. Метою цього партнерства є моніторинг, впровадження та дослідження технології Дальтон-план на всіх етапах навчання, задоволення їх зростаючих потреб у керівництві та допомоги у виявленні й розвитку талановитих послідовників. (Воробйова, 2021, с. 120).

Постійний розвиток шкіл – мета Дальтон Інтернешнл. Зрозуміло, що ефективність школи та відповідне освітнє середовище для розвитку учнів може бути забезпечено лише якісною Дальтон-школою. Така школа повинна базуватись на філософії Г. Паркхерст щодо відповідальності, самостійності, навчання на досвіді та взаємодії в шкільному середовищі. Міжнародна дослідницька платформа показує, що забезпечення якості освіти за принципами Дальтон-плану полягає в стандартизації та сертифікації. Були затверджені «Стандарти акредитації та критерії «Міжнародної Дальтон-школи», що набули чинності з 1 січня 2019 р (Воробйова, 2021, с. 120).

Дальтон Інтернешнл зазначає, що вчителі повинні думати індивідуально, але також поважати різноманіття поглядів у групі, в якій вони співпрацюють, і навчати своїх учнів того ж. Усі міжнародні конференції: у Чехії, Нідерландах, Угорщині, Польщі, Словаччині та Іспанії є свідченням того, що школи хочуть співпрацювати у покращенні якості навчання. Такий «ланцюг співпраці» міцніший і дає кращі результати, ніж поодинокі роботи кожної його ланки. Співпраця між школами може швидше та краще закласти основу, необхідну для структурних змін в освіті. Ми спостерігаємо розширення цієї ідеї співпраці в усіх країнах, і Польща не є винятком у цьому розвитку (Лук'янова, 2017, с. 19).

Хоча початок реалізації Дальтон-плану в навчальних закладах Польщі припадає на початок ХХ ст., все рівно повноцінна реалізація Дальтон-плану припадає на 2007 р., коли Польський комітет Всесвітньої організації по справах дітей молодшого віку під час візиту в Голландію вперше зв'язалося з Dalton International. Згодом в 2009 р. відбувалася перша спроба винести концепцію в польську систему освіти в трьох навчальних закладах: Державному дитячому саду № 16 в Островце Светокшиськом, Дитячому саду № 31 у Варшаві та Начальній школі ABIS в Лодзі.

Великий ентузіазм і рішучість призвели не лише до отримання сертифікатів Міжнародної школи Дальтона, а й популяризації освіти Дальтона в Польщі. У 2011 р. було створено Польську асоціацію Dalton на Katarzyna Dry jas, dr.

Ініціатива Єви Левандовскі та Ганни Вробель. Асоціація розробила програму навчання вчителів та запровадила систему сертифікації для навчальних закладів.

У даний час Польська асоціація Dalton надає допомогу більш ніж 50 дитячим садкам та навчальним закладам у Польщі, 23 з яких вже отримали сертифікат Dalton Асоціації. Дальтон Асоціація співпрацює з багатьма університетами, установами та організаціями. У рамках цієї співпраці за останні кілька років було організовано понад 40 конференцій, на яких обговорювалася освіта за Дальтон-планом. Тісна співпраця з Університетом Марії Гжегожевської у Варшаві призвела до продовження аспірантури, де студенти можуть отримати знання про Дальтон-план. Також щорічно організовуються конференції Дальтона для шкіл та дитячих садків, які підтримує Асоціація.

Асоціація також сприяє освіті за Дальтон-планом, публікуючи статті у педагогічних журналах для вчителів. У 2010 р. було опубліковано польський переклад книги Руеля Ренера та Ханса Венке «Педагогіка Дальтон-плану». Як вчителі, так і директори шкіл та дитячих садків почали отримувати величезні вигоди від реалізації Дальтон-плану в освітній практиці.

Сьогодні, як і в перші дні, коли ABIS School 4 Child (Лодзь, Польща) стала школою Дальтона, ABIS прагне навчати учнів відповідно до плану Дальтона, розробленого Г. Паркхерст (додаток Б). Ця унікальна філософія освіти разом із чудовими приміщеннями та відданим персоналом продовжує зміцнювати репутацію школи як одного з найбільш інноваційних та успішних навчальних закладів у регіоні Лодзь. Учні початкової школи ABIS School 4 Child починають використовувати Дальтон-план з самого раннього віку. У першому класі діти мають можливість зробити освітній вибір щодо свого навчання і в процесі дізнатись, як визначити свої інтереси та взяти на себе відповідальність за їх реалізацію. За роки навчання учні ABIS School 4 Child вчаться брати відповідальність за власну освіту, тому що Дальтон-план навчив їх планувати свій час, шукати викладачів і контролювати власну освітню долю.

Спробуємо проаналізувати як організована робота в ABIS School 4 Child.

Будинок

Будучи важливою опорою Дальтон-плану для побудови спільноти та задоволення потреб кожної дитини, House є домом у школі для кожного учня ABIS, а директор школи є ключовим контактом батьків зі школою. У молодших класах і пізніше контингент учнів складається з учнів одного віку. У всіх класах учитель направляє і допомагає кожному учню в навчальному процесі.

Призначення

Завдання являє собою договір між учнем і викладачем. На додаток до визначення загальних обов'язків для щоденної роботи в класі, довгострокових проєктів і домашніх завдань, Dalton Assignments мають унікальну структуру, щоб сприяти інтерналізації та вдосконаленню управління часом та організаційних навичок, водночас пропонуючи учням можливість розвивати свої індивідуальні сильні сторони та вирішувати свої проблеми чи конкретні потреби когось. Завдання вводяться в першому класі, і його обсяг і складність зростають у наступних класах, коли учень просувається вперед у своєму навчанні.

Лабораторія

Лабораторія є невід'ємною частиною освітньої культури ABIS School 4 Child. Слово «Лабораторія» відноситься до індивідуальних і малих групових занять між учнями та викладачами, які розширюють традиційне навчання в класі, поєднуючи навчання, дослідження та співпрацю. Учні та вчителі планують ці лабораторні роботи в певний час протягом навчального дня, щоб обговорити проєкти завдань, розширити питання, що цікавлять, та що виникають у класі, роз'яснити проблеми та дослідити нові аспекти теми, яку вони хочуть розглянути. Зазвичай це п'ятниця. У 4-6 класах для кожної предметної області є спеціальні кімнати, які акцентують увагу на цій незалежній взаємодії між учителем і учнями.

Завдання розвитку хороших людей і відповідальних соціальних громадян вимагає емпатії, обдуманого міркування та моральної уяви всіх членів спільноти ABIS. Школа залишається відданою оригінальним цілям Г. Паркхерст —

створювати не лише академічно сильних випускників, але й тих, хто стане поінформованими, інтуїтивно зрозумілими та відповідальними громадянами.

Школа ABIS прагне забезпечити освіту досконалості, яка відповідає потребам кожного учня, інтересам кожного учня, здібностям кожного учня в рамках спільної навчальної програми, а також відображає та сприяє розумінню та цінуванню різноманітності як невід'ємної частини шкільного життя. ABIS закликає кожного учня розвивати інтелектуальну незалежність, креативність і допитливість, а також почуття відповідальності перед іншими як у школі, так і в громаді загалом. Керуючись Дальтон-планом, школа готує студентів «Йти вперед без страху».

Будучи інноваційною школою, яка керується Дальтон-планом, ABIS є навмисно різноманітною спільнотою, яка віддана традиції навчання протягом усього життя та освітніх інновацій. Нижче наведено основні принципи, які формують щоденне навчальне середовище в ABIS (рис. 2.1):

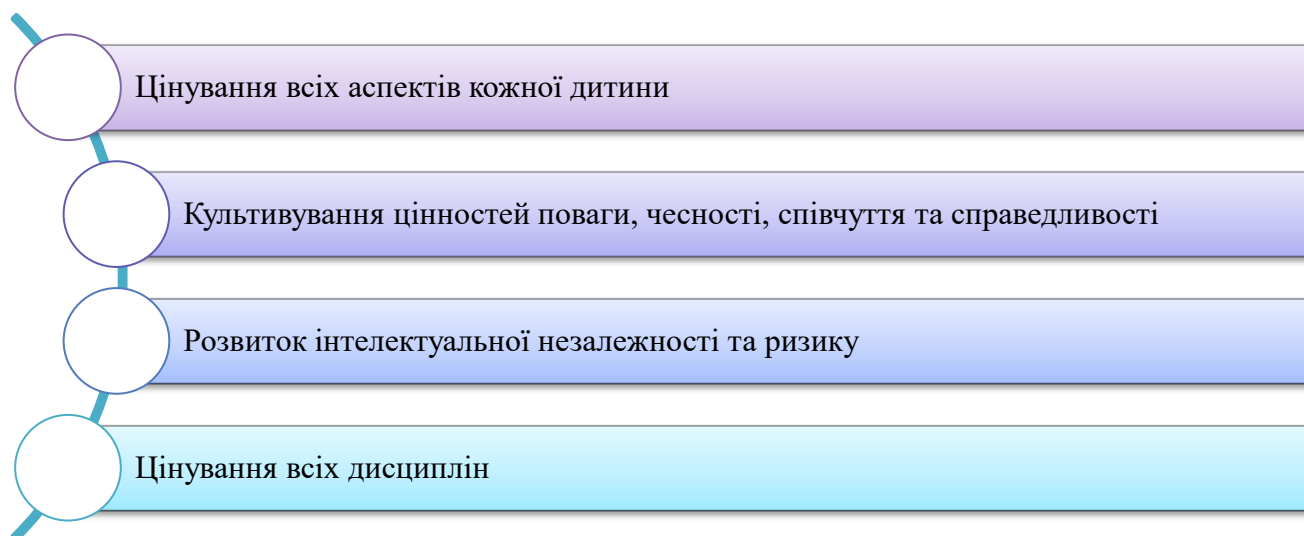

Рис. 2.1. Принципи навчального середовища в ABIS School 4 Child

- I. Цінування всіх аспектів кожної дитини – інтелектуального, соціального, емоційного, естетичного, фізичного та духовного.
- II. Культивування цінностей поваги, чесності, співчуття та справедливості для заохочення відповідальності громади, боротьби з

упередженнями та залучення учнів як учасників демократичного суспільства та глобальної спільноти.

- III. Розвиток інтелектуальної незалежності та ризику через дослідження, прямий досвід та співпрацю.
- IV. Цінування всіх дисциплін – мистецтва, природничих наук, гуманітарних наук і фізичного розвитку в міждисциплінарній навчальній програмі, пам'ятаючи про історичний акцент на музиці, танцях, театрі та образотворчому мистецтві.

У рамках визначеної, але гнучкої навчальної програми формальна освіта за Дальтон-планом в початковій школі ABIS School 4 Child індивідуалізує навчання для дітей на різних рівнях розвитку. Вчителі варіюють темп навчання базовим навичкам, що дозволяє кожній дитині досягти як особистого, так і академічного успіху. Навчання відбувається або індивідуально, або в малих групах, або як частина діяльності всього класу. На всіх рівнях надаються можливості, щоб заохотити дітей стати активними та незалежними учнями, усвідомлюючи свій прогрес і недоліки. Помилки є частиною процесу.

Акцент навчання в ABIS School 4 Child роблять на вивчення іноземної мови. Вивчення мови в ABIS спирається на наявних у дітей знаннях та багатому лінгвістичному досвіді і зосереджується на розвитку підвищеної компетентності у використанні мовних мистецтв: говоріння та аудіювання, читання та письма. Завдяки ретельному оцінюванню навички грамотності розвиваються та підтримуються, починаючи з наймолодших класів. Вивчаючи 7 годин англійську мову та 4 години французьку мову щотижня, діти в початковій школі ABIS щодня отримують формальне навчання від своїх вчителів мови та носіїв мови. Учні навчають розробляти стратегії, використовуючи як фонематичне усвідомлення, так і синтаксичні підказки.

Учні в ABIS School 4 Child також знайомляться з різними методами та прийомами вивчення мови. Програма збагачує мову та словниковий запас учнів за допомогою читання вголос історій, діалогів, створення плакатів тощо. ABIS

вважає, що читання є не лише інструментом для навчання, який допомагає дітям зрозуміти свій світ, але також чудовим засобом для відкриття діалогів про різноманітність, етику та цінності особистим і змістовним способом. Завдяки широкому спектру мультикультурних літературних тем, такі цінності, як повага, спільне використання та дарування, емпатія, спільнота та гармонія, систематично досліджуються та інтегруються в навчальну програму на всіх рівнях класу.

Вчителям в ABIS School 4 Child теж потрібен був час, щоб адаптуватися. Звикнувши до викладання у великих групах і конформізму, багато хто спочатку боявся передати стільки контролю в руки учнів. Проте Дальтон-план вимагав віри в те, що діти хочуть вчитися, здатні багато чого робити самі, будуть старанно працювати та бути самодисциплінованими, якщо завдання має чітку мету, воно є цікавим і досяжним. Вчителі в ABIS School 4 Child, які не вірили в ці речі, які не довіряли молодим людям і які не могли розслабитися і бути доброзичливими гідами, вважали Дальтон-план нестерпним. Проте, часто ті, хто спочатку сумнівався або навіть вороже ставився до лабораторного устрою, згодом ставали його найрішучішими прихильниками, коли на власні очі відчули переваги та переконалися, наскільки він кращий від традиційного методу в класі в ABIS School 4 Child (Pierzchalska, 2018, с. 9-11).

Найбільшою проблемою для вчителів були час, зусилля, досвід і креативність, необхідні для розробки відповідних контрактів, а також глибоке знання здібностей і труднощів кожного учня в ABIS School 4 Child. Хоча графічний метод відстеження прогресу учнів з кожного предмета був корисним, з часом він також став громіздким. Технологія, доступна в XXI ст., значно полегшила ведення записів, необхідних для ефективного функціонування в ABIS School 4 Child за Дальтон-планом.

Програма вивчення іноземних мов підкреслює взаємозв'язок між читанням і письмом, слуханням та говорінням. Навчання письма, яке відбувається щодня, є експресивною, змістовною діяльністю для дітей. Починаючи з дитячого садка (дошкільна програма ABIS), дітей заохочують викладати власні голоси: свої

думки, ідеї, ілюстрації, знахідки та відкриття. Вчителі працюють над створенням середовища поваги «віддавати і брати», щоб розвивати потенціал розвитку молодих письменників і ораторів, одночасно знайомлячи їх із традиційним правописом і граматиною через постійну практику та перевірку цих навичок.

Діти записують власні історії, ведуть щоденники, пишуть групові вірші, діалоги, займаються індивідуально дослідження та які вони представляють у формі проекту, плаката чи цифрової презентації. Вони вчаться редагувати, переглядати та переписувати власні роботи. Власноруч створені учнями оригінальні оповідання та репортажі дбайливо зберігається як частина бібліотечного фонду. Вони беруть участь у проектах, де створюють власні роботи. Вся їх робота спонукає до помилок, які учні допускають у процесі письмової та усної діяльності. Проте їх відповідальність, усвідомленість і саморефлексія дозволяють їм самоконтролювати допущені помилки. Завдяки взаємній роботі та обміну роботою можна уникнути багатьох помилок і опісок. Також дуже плідними є індивідуальні заняття учнів з викладачами. Дітей навчають виправляти помилки, і вони відповідають за навчання на власних помилках.

Батьки учнів, які навчаються за Дальтон-планом, можуть помітити переваги, які відзначають значне підвищення самозабезпеченості дітей. Це проявляється у підвищеній активності по роботі у будинку, у поліпшенні управління часом, у плануванні роботи, у прийнятті рішень та пошуку незалежних рішень у різних ситуаціях. Діти більш відкриті та хочуть обирати нові виклики. Деякі батьки також стверджують, що план Дальтона допомагає їм подолати страх довіряти своїм дітям та дозволити їм більшу автономію. Це надзвичайно важливо у сучасному суспільстві, яке досить звикло бути надмірно обережним та робити все для дитини.

Було також приділено увагу підвищеній відповідальності дітей за покладені на них завдання, а також за молодших братів та сестер та інших дітей у дитячій групі. Навчання співпраці з партнером призводить до: прагнення допомагати іншим, поліпшенню відносин з іншими дітьми, легкості в участі у групі та

встановленню нових контактів, обміну іграшками та організації спільних ігор, не виключаючи дітей. Батьки також зауважують, що їхні діти почуваються важливими і знають, що вони можуть упоратися в багатьох обставинах.

Щодо Німеччини, то Дальтон-школа Унструтталь (Daltonschule Unstruttal) у м. Унструтталь також відкрилася нещодавно у 2006 р., так як з цього року розпочався розвиток даної школи. Всій навчальній команді було ясно, що методи навчання повинні змінюватися, як і роль вчителя. Діти індивідуальні, і тому уроки також повинні бути індивідуальними і відповідати потребам кожної окремої дитини. Директор Daltonschule Unstruttal – викладач з дипломом Монтессорі і неодноразово стикався з технологією Дальтон-плану Г. Паркхерст і її принципами та філософією навчання дітей. При школі була гімназія, яка працювала відповідно до філософії Г. Паркхерст.

За ініціативи директора школи м. Унструтталь у вчительській команді було прийнято досить швидко рішення про те, що можна використати технологію Дальтон-плану в освітньому процесі. Після цього відбулися стажування вчительської спільноти даної школи у Нідерландах та у Чехії під дружнім і компетентним керівництвом Руеля Ренера. Участь у кількох конференціях та запровадження годин підготовки вчителів до реалізації технології Дальтон-плану для команди були важливими віхами у розвитку школи.

Через рік, у 2007 р., було розроблено проєкт концепції школи. Потім це було представлено приблизно 150 батькам у залі Kulturхауса. Це обговорювалося, сумнівалося, підтверджувалося, і рішення було ухвалено: реалізувати освітній процес з використанням технології Дальтон-плану. Розпочалася реалізація з етапів та індивідуальних годин планувальних робіт. І швидко з'ясувалося, що найкращі та багато добрих ідей прийшли з реалізацією даного проєкту. Оцінка проводилася регулярно, кількість запланованих робочих годин швидко зростала, форми планів змінилися, і батьки також приходили до школи, щоб спостерігати. І все більше і більше інтерес і прихильність усіх учасників також зростали: планувальні графіки, як важливий інструмент, були

придбані, матеріали для вільної роботи також були придбані, візуалізація Дальтон-школи йшла повним ходом.

З 2011 р. школа в м. Унструтталь – це сертифікована «Міжнародна школа Дальтона» (Daltonschule Unstruttal). Всі вчителі визнали свою роль як компаньйони або модератори в навчанні. Віддали належне індивідуальності дитини через індивідуальні плани. Діти навчаються брати на себе відповідальність за свій власний процес навчання: планування та тайм-менеджмент у їхніх руках. Робота з партнером навчання є послідовним принципом. Компетенції «дитини Дальтона» оцінюються кожні шість місяців, виводяться цілі. Профілювання тут досі завжди було досить складним процесом.

З 2013 р. школа також отримала дозвіл від Міністерства освіти носити назву «State Primary School Dalton School Unstruttal». З 2013 р. всі учні та вчителі носять шкільний одяг із логотипом Dalton, як відмінний знак згуртованості.

В State Primary School Dalton School Unstruttal план Дальтона, як педагогічна технологія, реалізується на першому педагогічному рівні, який забезпечує цілісний освітній процес у школі. Тут навчальний процес, згідно з планом Дальтона, передбачає сукупність цілей, змісту, методів навчання, алгоритму взаємодії суб'єктів і об'єктів навчання. На другому методичному (предметному) рівні, план Дальтона передбачає набір методів і засобів реалізації навчання в рамках певного предмета, а також методи роботи вчителя. Нарешті, на третьому рівні Дальтон-план як педагогічна технологія передбачає формування дидактичних і виховних завдань освітнього процесу та його соціоміміки в контексті формування поняття, виховання особистісних якостей, формування розумової та моральної свободи, формування самостійності, ініціативи, почуття відповідальності за взяті зобов'язання, пошук раціональних методів роботи детально простежуються в State Primary School Dalton School Unstruttal (Пермякова, 2016, с. 311).

Дальтон-план як педагогічна технологія State Primary School Dalton School Unstruttal має такі особливості (рис. 2.2):

- концептуальність, що передбачає опору на певну наукову концепцію, філософію Дальтон-плану, психологічне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення поставлених цілей;
- систематичність, оскільки характерна риса Дальтон-плану як педагогічної технології виявляється в логічній послідовності процесу, взаємозв'язку між усіма компонентами, в цілісності;
- управління, як характерна риса педагогічної технології, знаходить своє відображення в плануванні: складанні індивідуальних завдань різного рівня для кожного учня, проектуванні процесу навчання, діагностиці результатів навчання за рівнем успішності виконання завдань за індивідуальними планами;
- ефективність Дальтон-плану як педагогічної технології простежується при підготовці випускників State Primary School Dalton School зі 100% вступом до вищих навчальних закладів.

Рис. 2.2. Особливості Дальтон-плану в State Primary School Dalton School

Новою формою організації навчального часу була також відмова від звичного розкладу. Початок і кінець занять залишалися стабільними нормами часу. Графік роботи бібліотеки та предметних лабораторій був чітко визначений,

щоб дати учням в State Primary School Dalton School можливість вільно їх відвідувати. У школі під предметні лабораторії були переобладнані звичайні класи. Учні могли самостійно обирати лабораторії чи бібліотеки для виконання програмних завдань, розроблених індивідуально та записаних в індивідуальних звітних картках для кожного учня. Виконання завдань з предмету фіксувалося в єдиному аудиторному списку в лабораторії. Шкільні програми поділялися на блоки, для яких існували місячні терміни, після яких кожен учень звітував про виконану роботу.

До основних положень використання плану Дальтона як педагогічної технології на заняттях з іноземної мови в State Primary School Dalton School відносяться наступні:

- технологія базується на принципі індивідуалізованого навчання;
- характеристика розподілу навчального матеріалу та облік індивідуальної роботи; кожен учень отримує картку із записом завдань по днях тижня. Викладач веде спеціалізований журнал обліку, в якому відображає планові завдання на семестр, заносить результати їх виконання; рівень завдань пропонується для учнів зі слабкою здатністю до оволодіння іноземною мовою містить завдання, які зосереджені на основних елементах курсу. Виконання такого роду завдань не потребує зайвих зусиль від учнів зі слабкими знаннями мови. При постановці експерименту та розробці проекту переважають дослідницькі завдання, що відображають творчо-практико-орієнтований характер навчання. Виконання завдання перевіряється вчителем індивідуально без формального оцінювання, оскільки відзначається факт і рівень виконання завдань кожним учнем. Кожен учень повинен чітко усвідомлювати зміст завдання та терміни його виконання. Вчитель та учні виробляють правила поведінки для ефективної взаємодії, які не обмежують свободу та добробут кожного;
- технологія Дальтон-план дозволяє адаптувати темп навчання до можливостей учнів; кожна академічна група має різницю в розумових

здібностях. Успіх у засвоєнні іноземної мови неможливий без фонетичного кодування, граматичної чутливості, індуктивної здатності та запам'ятовування асоціацій. Темп виконання на лабораторних заняттях учень сам обирає. Таким чином, вчитель має можливість будувати навчання на основі більш високого потенціалу, якщо це необхідно, і може бути реалізовано це навчання учнями з більш високими здібностями. Учням із низькими здібностями потрібно значно більше часу для досягнення певного рівня знань, ніж учням з високими здібностями;

– кооперація є однією з відмінних рис технології Дальтон-плану. Працюючи над завданнями, учень вільний у виборі одногрупників для співпраці. Відповідно до технології заохочується об'єднання учнів у мікрогрупи по 2-4 учні. Це також дозволяє деяким учасникам грати роль наставників і порадників. Це дуже позитивний підхід для практики та вдосконалення навичок діалогічного мовлення. Аспект співпраці також вимагає деяких змін у розстановці меблів у класі. По-перше, столи та інші предмети меблів прибрано або замінено, щоб створити комфортну, майже «домашню» атмосферу. Це означає, що для роботи над завданнями можна використовувати будь-який куточок класу чи коридору, навіть підвіконня та підлогу. В State Primary School Dalton School обладнано кабінети англійської мови великими круглими столами замість рядів парт. Вчителям мови пропонується використовувати розсадження для посилення відчуття фізичної та психологічної близькості. Це суттєвий фактор, оскільки за технологією Дальтон-плану роль вчителя полягає натомість у пораднику та модераторі діяльності учнів зі сформованою методичною компетентністю, що дозволяє їм виконувати роль наставника, консультанта, тренера, фасилітатора; ефективно взаємодіяти з групою та індивідуально з кожним учнем; стимулювати процес самостійної пізнавальної діяльності учнів та співпрацю в групах. Кругове сидіння допомагає перетворити апатію учнів

на навчання. Це може призвести до формування взаємодії, міжособистісної динаміки та співпраці.

Досліджено, що організація навчального процесу на уроках іноземної мови за технологією навчання Дальтона State Primary School Dalton School вимагає таких умов: належне матеріальне забезпечення (організація освітнього середовища, придатного для доступного спілкування студентів у групах та індивідуальної роботи; постійний доступ до інформації) в аудиторії та бібліотеці; безперешкодний доступ до спеціально обладнаних аудиторій для забезпечення аудіо-, відеосупроводу, необхідного для проведення аудиту під час занять з іноземної мови, доступ до Інтернету та великий масив різноманітних дидактичних матеріалів) і готовність викладача змінювати їх функції.

Що стосується Чеської Республіки, то з тих пір, як з'явилися перші експерименти «нестандартної» педагогіки, їх вплив дедалі більше поширювався по всьому світу від Америки до Японії. Не лише перевели цілі школи на інші способи викладання та навчання, але деякі з них також включили кілька особливостей або елементів у свою практику. Все пов'язано з тим, що в міру розвитку політичної та соціальної ситуації змінювався і підхід до освіти та навчального процесу. Ці зміни не оминули і школи Чеської Республіки.

Чеська система освіти зазнала багатьох реформаторських змін. Остання велика реформаторська зміна відбулася в 2007 р., коли було затверджено Рамкову освітню програму для базової освіти, яка є «відкритою для альтернативних точок зору», і це ставлення також вкорінене в Національній освітній програмі.

Школи зі статусом Dalton International Schools можуть засновувати Dalton Association у країні свого розташування. Ці школи мають бути активними на міжнародному рівні та регулярно брати участь у Міжнародних Дальтонських конференціях («Члени»). Асоціація чеських шкіл Dalton була заснована в Брно в 1996 р. за сприяння експертів Dalton з Голландії, Roal Roehner і Hans Wenke та відділу освіти Асоціації муніципалітету міста Брно. Було лише чотири школи з

Брно, ZS Husova, Chalabalova, Kridlovicka та Mutenicka. Зараз існує багато шкіл не лише з Чехії, а й зі Словаччини та інших країн (Jackman, 2020, с. 689).

У співпраці з чеською шкільною інспекцією чеські школи можуть отримати сертифікат чеської школи Dalton, який демонструє якість впровадження та застосування Dalton в організації та навчальній програмі школи. Сертифікат чеської школи Dalton отримали сім шкіл. Ці сертифікати дійсні протягом чотирьох років, протягом яких оцінюється школа та спостерігається атмосфера школи. Це питання престижу та мотивації для шкіл працювати над собою та поступово вдосконалюватися. Крім того, вони повинні дотримуватися певного стандарту, навіть коли відбуваються зміни в колективі вчителів або в умовах у школі.

Є три типи сертифікатів: один для дитячих шкіл Dalton, інший для базових шкіл Dalton і третій для вчителів Dalton. Усі вони мають відповідати певним критеріям, щоб мати можливість бути номінованими та сертифікованими, наприклад бути членами Асоціації чеських шкіл Дальтона, застосовувати принципи Дальтона у всій початковій чи середній школі, у всьому дитячому садку тощо (Bradley, 2018).

Асоціація чеських шкіл активно працює на місцевому рівні, підтримуючи чеські школи Dalton, пропонуючи курси, організовуючи конференції та співпрацюючи на міжнародному рівні з іншими школами Dalton і «CERNEDA (Центральноєвропейська мережа шкіл Dalton у Чеській Республіці, Австрії, Угорщині та Словаччині)». Велике значення має також співпраця з університетами.

Dalton Card — це продукт, створений кількома чеськими школами в Брно на семінарах під керівництвом експертів Dalton Ханса Венке та Роеля Ренера в навчальному році 2009/10. Оскільки Дальтон не є набором правил, і кожен може підібрати певну його особливість і підкреслити її, кожен учитель має свою власну версію плану Дальтона. Для цих вчителів більш ніж важко описати стратегію плану Дальтона своєї школи таким же чином, що може призвести до нерозуміння

з боку громадськості. Це стало поштовхом для створення карти Дальтона, щоб «оголосити учням, батькам, а також шкільним інспекторам, що насправді містить Дальтон-навчання в кожній окремій школі і як воно застосовується. По суті, це конкретний перелік типових занять Дальтона, на які наголошується в конкретній школі. Тому кожна школа має свою картку (Jackman, 2020, с. 690).

При створенні списку всі вчителі школи зустрілися на семінарі і отримали запитання для роздумів і відповіді. Спочатку кожен думав над власною відповіддю, потім вчителі зі схожими твердженнями були об'єднані для обговорення і, нарешті, кожна група голосувала за твердження, які були найбільш точними та репрезентативними для їх школи. Вони повинні характеризувати ситуацію в конкретній школі на даний момент. Це гнучкий продукт, тож якщо вчителі відчують, що ситуація в школі змінилася, вони також можуть адаптувати та змінити твердження. Це також інструкція, що об'єднує всіх учителів, які повинні звертати увагу на твердження та дотримуватися їх як на уроках, так і поза ними.

Як уже зазначалося, Рамкова освітня програма для чеської базової освіти змінила умови навчання та цілі навчального плану. Зараз у центрі уваги дитина. Розглядаючи принципи Дальтон-плану, він зосереджується головним чином на відповідальності, незалежності та на співпраці. Ті самі моменти також вкорінені в рамках. Незалежність наголошується головним чином у зв'язку з пошуком джерел інформації, їх сортуванням і отриманням критичної точки зору. Відповідальність за рішення, власну діяльність і поведінку також є ще одним моментом, який збігається з Дальтон-планом та іншими альтернативними теоріями. І останнє, але не менш важливе, співпраця повинна застосовуватися у вирішенні проблем у певних ситуаціях, що відображають повсякденне життя. Рамкова освітня програма включає також позитивну шкільну атмосферу, мотивацію та активність учнів, систематичну самооцінку та саморефлексію, культурну свідомість та толерантність.

Враховуючи всі ці моменти, це може бути поясненням того факту, що план Дальтона є найбільш поширеною теорією в базових школах серед альтернативних шкіл. Монтессорі та Вальдорф здебільшого застосовуються в дитячих садках або різновиді дошкільної освіти. Ймовірно, це пов'язано з різноманітністю та багатством навчального матеріалу, який спеціально розроблений і використовується переважно дітьми молодшого віку. Найбільшою перевагою системи є можливість шкіл і вчителів вибирати будь-яку функцію з будь-якої теорії, що відповідає цілям, поставленим у структурі, і включати її у своє навчання та практику. Підводячи підсумок, можна сказати, що цінності викладання були змінені настільки, що кожна школа, яка відповідає умовам, встановленим у Рамковій освітній програмі для базової освіти, сьогодні фактично є альтернативною школою.

Інтерпретація та адаптація плану Дальтона до контексту іспанської педагогічної традиції з'явилися лише на початку 1923 року в каталонському Бутлеті-дельс-Местрес (Monés, 2011). У березні та квітні 1923 р. *Revista de Pedagogía* опублікувала першу повноцінну статтю, присвячену плану Дальтон в Іспанії. Стаття Фернандо Сайнса вміщувала певні характеристики особи. Першим було гучне підтвердження, що дослідниця сформувала «сучасні течії освіти» (Сайнс, 1923, с. 92). Друге запитання, поставлене Сайнсом, було більш складним, адже вся книга Паркхерст була закликом проти класової системи або ж однорідної інструкції, і модель «дипломна освіта» розглядалася навіть як елемент модернізації.

Щодо Нідерландів, ходити в заклад дошкільної освіти у цій країні не обов'язково. Дальтон-школа починається вже з 4–5 років, до 12 років учні йдуть у початкову школу. В кінці кожного навчального року діти проходять проміжне оцінювання — навчальні завдання готуються самостійно, а за підсумками початкової школи всі здають державне тестування.

Середня школа (з 12 до 18 років) в Нідерландах буває трьох видів:

WVO — 6 років — орієнтація на університетську освіту.

HAVO — 5 років — практичні області знань, підготовка до HBO.

VMBO — 4 роки — ремісничі спеціальності.

Усі три рівні можуть існувати в одній школі. У перший рік в одному навчальному закладі намагаються зробити кілька комбінованих класів для того, щоб вибір був більш обґрунтованим. В 12 років багато ще хочеться спробувати та визначитися.

На перший погляд, здається, що система жорстка, але насправді це не так. Учень, якого не влаштовують результати випускного іспиту, може перездати його наступного року. Також у старшій школі є можливість пересуватися між треками. Ще один цікавий момент: після визначення освітнього треку сім'я обирає у спеціальній системі 12 старших шкіл у порядку переваги, та система автоматично розподіляє дітей із навчальних закладів (Berends, 2020).

Можливі переходи з однієї програми на іншу. Є діти, які пройшли всі рівні по підвищенню складності, — це займає досить багато часу, але можливо. Є також і ті учні, які пройшли шлях навпаки.

Система освіти Нідерландів лояльно відноситься до різного роду експериментів, проб та інновацій. У Нідерландах безліч шкіл із різноманітними педагогічними концепціями. Незважаючи на це, в Амстердамі всього дві школи, які працюють за досить відомою в світі методикою Дальтон-план. У цьому підході класно-урочна система повністю відсутня, учень вільний у виборі предметів та розподілі навчального часу, а вчителю відводиться роль коуча-наставника.

Відповідно до цієї концепції працює школа «Агора» у Рурмонді. Класів та уроків тут немає, учні самі обирають освітні цілі та вирішують, чим хочуть займатися. А шкільні коучі на їх запит знаходять ресурси, викладачів та експертів, які допоможуть школяреві отримати знання та вміння, що його цікавлять (додаток В).

В «Агорі» взагалі немає чітких правил, окрім двох — перебувати у школі не менше шести годин на день (можна приходити з 8:30 до 10:00) та не заважати

іншим. Відсутність встановлених заборон пояснюється тим, що завдяки такому підходу немає спокуси порушити правила чи знайти лазівку їхнього обходу.

Така свобода відображається і в шкільній інфраструктурі, якій властива прозорість: в інтер'єрах дуже просторо і багато скла, тому все, що відбувається всередині кабінетів та аудиторій, добре видно ззовні. Також у школі багато сходів і всі вони абсолютно різні. Це яскраво відображає ідею пошуку свого шляху.

Крім вільних просторів, куди будь-коли може зайти будь-який школяр, в «Агори» є переговорні, які необхідно заздалегідь бронювати, — учням теж доступна така опція. Ще у школі існує так звана золота кімната для презентацій — у ній учні презентують свої проєкти не лише перед освітянами та іншими учнями, а й представниками місцевої спільноти. Однак для того, щоб отримати таку нагоду, потрібно виграти конкурс.

Дальтон-план також ліг в основу педагогічної концепції Ліцею Спінози в Амстердамі. Це велика школа, в якій навчаються 1200 учнів за всіма трьома напрямками – VMBO, HAVO та WVO. Тут діють два головні принципи: свобода як можливість особистості діяти незалежно і автономно, і кооперація, тобто продуктивна взаємодія в групі.

На відміну від «Агори», свобода тут все ж таки обмежена шкільним статутом, якого дотримуються всі — від учнів до директора. Є встановлені правила поведінки: наприклад, не можна шуміти у певних зонах, таких як бібліотека та медіа зал.

Зонування простору загалом відіграє дуже велику роль у ліцеї. Тут є спеціально виділені місця для самостійної підготовки, для спільних обговорень та роботи над проєктами, доступний професійно обладнаний зал для шкільних концертів та вистав. Причому школа пропонує комфортний простір не лише для учнів, а й для вчителів — в учительській є не лише столи для роботи, а й місця, де можна відпочити, перекусити та випити кави.

Варто згадати, що понад 80% випускників Ліцею Спінози у національних тестуваннях показують результати на рівні А – «чудово». А от у «Агори»

академічні успіхи набагато скромніші в порівнянні з іншими школами Нідерландів. Навчальна діяльність побудована за таким же самим принципом, як і в State Primary School Dalton School Німеччини.

Процес навчання в Ліцеї Спінози та в школі «Агора» візуалізується, що дозволяє дітям краще зрозуміти та запам'ятати принципи їх функціонування в закладі. Дні тижня позначаються одним кольором, ілюструється план дня. Ім'я або символ дитини розміщується біля ілюстрації операцій, за які вона відповідає - діти відповідають за завдання та команди, які вони виконують, за засоби навчання, якими вони користуються, і порядок у кімнаті (Berends, 2020).

Масив завдань, що розміщується щотижня, задається вчителем на початку кожного тижня. Щоранку дитина вибирає зі своїх завдань і виконує їх у власному темпі. Діти займаються парами, щотижня займаються з різними учнями, навіть з тими, яких вони не дуже люблять. Це забезпечує кращу співпрацю групи. Група складається з дітей різного віку, що дає можливість заводити старших друзів, діти старшого віку вчаться допомагати молодшим.

Зауважимо, що відповідно до останнього звіту ОЕСР «Назад у майбутнє освіти: 4 сценарії ОЕСР для шкільної освіти», розвиток сфери освіти можна передбачити за чотирма сценаріями. Для аналізу було обрано 2020-2040 роки, в якому розглядаються цілі та функції шкільної освіти, структури та організації, а також процеси та освітні практики. Чотири сценарії включають спрощення доступу до інформації, навчальну автономію для учнів, офлайн-навчання, але з більш гнучким графіком і змішаною формою організації, руйнування класичної системи освіти та появу альтернативних форм навчання приватних закладів різних видів. Прогнози передбачають постійне розширення формальної освіти та постійне усвідомлення важливості навчання. Він розглядає поточні зміни в освітніх цілях і те, як освітня політика та практика працюють, щоб підготувати вчителів, школи та системи до ефективної реакції на такі зміни (OECD, 2020).

Серед переваг, що характеризують технологію дальтон-план на заняттях можна виділити свободу думки і моральності, формування самостійності,

ініціативи, почуття відповідальності за взяті зобов'язання, пошук раціональних методів роботи. За чотирма можливими сценаріями розвитку освіти на наступні 20 років ми бачимо, що план Дальтона може стати ефективною технікою.

Отже, педагогіка Дальтон-плану і в США, і в країнах Європи дозволяє вчителям адаптувати темп викладання та навчання до реальних можливостей дитини. Це вчить самостійності та розвиває ініціативу та самостійність у діях та мисленні учнів. Це надихає учнів на пошук найкращих і найлегших методів роботи, допомагає оволодіти почуттям відповідальності за виконання поставлених завдань. Це реалізує індивідуальне навчання дитини та реалізує гармонійну співпрацю між учителем та учнем. Він індивідуалізує завдання студентів і приділяє велику увагу, використовуючи потенціал кожного студента. Той факт, що діти мають різний рівень компетентності в Дальтон-плані, є перевагою, оскільки це дає вчителям можливість направляти дітей на основі репетиторства. У Дальтонській освіті діти мають можливість переживати та вчитися самостійно за принципом «те, що не проходить через руки дитини, не розуміється нею». Учитель не відіграє головної ролі – він присутній у класі як спостерігач і «заходить» лише тоді, коли він дійсно потрібен, або щоб створити основу для діяльності дітей.

Більшість шкіл за Дальтон-планом зберігають стандартний десятимісячний навчальний рік, але Г. Паркхерст вважала, що дванадцятимісячний розклад був більш корисним для учнів, оскільки довгі літні канікули викликали забудькуватість і млявість.

2.3. Можливості застосування Дальтон-плану у вищій освіті України в умовах сьогодення

Основою Дальтон-плану є індивідуальна робота за планом, отриманим від вчителя, який включає в себе завдання та посилання на джерела для їх виконання як у лабораторії, так і вдома. Тому можливо б доцільно використовувати технологію Дальтон-плану у системі вищої України.

Як показав аналіз функціонування Дальтон-шкіл в США та в країнах Європи, винайдена 100 років тому ефективна система навчання може реорганізувати фізичну та соціальну структуру не тільки української школи, а й українських закладів вищої освіти.

Як нами згадувалося, на початку ХХ ст. ідеї Дальтон-плану поширилися по всій Європі. Дальтон-план був піонером і в Радянському Союзі. Лабораторний план Дальтона (згодом трансформований у «бригадно-лабораторний метод») був реалізований у широкому ряду шкіл, таких як середні школи, партійні школи, вищі партійні школи, військові школи, вечірні школи для робітників, політичні курси, робочі факультети і факультети педагогічних навчальних закладів (Burnett, 1962, с. 73).

Проте «бригадно-лабораторний метод» був негативно оцінений і підданий критиці. Причини ґрунтуються на невідповідності індивідуалізму як основного принципу Дальтон-плану колективізму, як одному з головних понять у радянській освіті. І вона була забута українськими просвітителами понад 80 років.

Нині, в контексті українських реформ у сфері освіти, багато педагогів, філософів і психологів звертаються до педагогічного досвіду початку минулого століття. Переслідування стратегічних цілей освітньої реформи вимагає від українських освітян усвідомлення передумов для формування якісних методів навчання та навчання з метою впровадження їх в українську школу (Вовк, 2020, с. 211).

В Україні на сучасному етапі розвитку освіти альтернативна «школа» виникла як формат навчального закладу. Фактично такі заклади, які пропонують

альтернативні програми чи форми навчання, ще не отримали статусу школи. За даними Міністерства освіти і науки України на даному етапі реформування української освіти такі альтернативні навчальні заклади не мають державної реєстрації, оскільки механізм реєстрації практично відсутній (Міністерство, 2022).

Реформи в Україні хоч і є, але вони приймаються виключно на базі стандартних форм навчання, не пропонуючи різноманіття форм організації навчального процесу. Основною формою навчання, як і раніше, залишається класно-урочна система (Vorobiova, 2019).

Так, альтернативні школи, незалежно від формату, укладають угоди із загальноосвітніми навчальними закладами. Останнім дозволено проводити дистанційне навчання, а також видавати своїм випускникам документи державного зразка про відповідну освіту або освітньо-кваліфікаційний рівень.

В Україні план Дальтона не застосовувався до 2017 р., проте з 2017 р. альтернативна школа «DEC life School» (Development, Education & Culture) у м. Києві використовує технологію Дальтон-плану. За словами Н. Тарченко, творця DEC life school, ідея відкриття альтернативної школи призвела до розуміння того, що навчання в державних школах застаріло, а часом і абсурдне (Тарченко, 2017, с. 6).

Засновник DEC life School бачить три головні недоліки сучасної української школи. По-перше, суб'єктивна система оцінювання, заснована лише на свідомості вчителя, травмує і зачіпає самооцінку дитини, стає певним ярликом. По-друге, це невідповідність навчальної програми реаліям сьогодення. Учні отримують знання, які не стануть у нагоді в дорослому житті. По-третє, в українських державних школах спостерігається механічне засвоєння матеріалу, відсутність процесу формування в учнів власного ставлення та вміння дискутувати чи формулювати чи висловлювати власні думки (Тарченко, 2017, с. 7).

Alternative DEC life School практикує індивідуальну форму навчання на базі Приватного навчального закладу «Освітній центр «Оптима» для надання освітніх послуг у сфері загальної середньої освіти (надання базової загальної середньої

освіти, надання повної середньої освіти) м. Києва. Центр здійснює освітній процес за дистанційною формою навчання.

У вересні 2017 р. Dec life School ініціювала перший набір учнів денної форми навчання віком 6-12 років. Dec life School базується на технології Дальтон-плану, на освітній програмі школи життя Амонашвілі і на фінській навчальній програмі. Остання форма була обрана як основа для школи, оскільки вона базується на розвитку важливих компетенцій, які формують здатність і мотивацію до навчання, креативність і критичне мислення дітей.

Дальтон-план простежується в плануванні індивідуального навчального плану, в навчання співпраці як з вчителями, так і з іншими учнями. Педагоги DEC life School вважають, що створено модель справжнього суспільства, де учні вчаться взаємодіяти та спілкуватися на рівних правах незалежно від віку. Характерною рисою Дальтон-плану в Dec life School є також тьюторство – супровід у навчанні, який здійснюється вчителями і адресується кожному учневі індивідуально.

Іншим суттєвим моментом є те, що практичний досвід впровадження Дальтон-плану в освітній процес українських шкіл поділяють польські колеги, які організовують також підготовку українських учителів.

Підсумовуючи можна сказати, що аналіз української альтернативної Dec life School показує, що Дальтон-план був адаптований до національної системи освіти України. Простеживши динаміку реалізації ідей Дальтон-плану в українському педагогічному просторі, можна впевнено охарактеризувати її як позитивну. А також можна розглянути запровадження технології Дальтон-плану в освітній процес закладів вищої освіти України.

У даній технології закладені великі можливості для реалізації особистісно орієнтованого навчання, поза як усі принципи технології об'єднуються провідним принципом – «принципом гуманізму» (Parkhurst, 1922). А для студентів даний принцип – один із важливіших принципів, зокрема:

1. Свобода – це право вибору студентом теми, джерела знань, темпу, форми та способів роботи. Звичайно, сам навчальний предмет визначається навчальним планом. Свобода узгоджується з відповідальністю.

2, Самостійність – це вибір студентом рівня самостійно-пізнавальної діяльності, відповідальності за цей вибір.

3. Співпраця – це вибір форми навчально-пізнавальної діяльності. Студент має право звертатися за допомогою, але допомога викладача полягає головним чином у тому, щоб вказати, де та як шукати відповідь на запитання.

При впровадженні технології Дальтон-плану у заклади вищої освіти можна сформулювати основні завдання Дальтон – технології:

- по-перше, забезпечити індивідуалізований розвиток студента;
- по-друге, розвивати його соціальний досвід за рахунок володіння навичками співпраці, відповідальності, самостійності у навчально-пізнавальній діяльності.

Зазначимо, що студент працює над завданням не лише вдома, а й у системі навчальних занять. Таких форм виділяється чотири: аудиторне заняття, колективне заняття, лабораторне заняття, конференція. Навчальна практика в українських закладах вищої освіти не потребує великої ломки, головне в іншому: усі перелічені форми занять припускають, передусім, участь кожного, хто навчається в активній пізнавальній діяльності.

Насамкінець хочемо висловити свою думку про те, що впровадження інноваційної технології навчання на основі Дальтон–плану у заклади вищої освіти безумовно сприятиме реалізації особистісно орієнтованого підходу у навчанні та диференційованого підходу до матеріалу та студентів. Крім того, робота з Дальтон-планом орієнтує студентів на розвиток своєї індивідуальності, здатності бути особистістю через активність, мотивовану спрямованість, включеність у простір міжіндивідуальних зв'язків, набуття індивідуального досвіду.

Для того, щоб перевірити можливість застосування ідей Дальтон-плану в українському педагогічному просторі вищої освіти та бажання студентів вищих

навчальних закладів навчатися за даною технологією, було проведено анкетування студентів Київського національного лінгвістичного університету. Для цього нами було розроблено спеціальну анкету «Оцінка студентами можливості навчання ЗВО за допомогою технології Дальтон-плану» (додаток Г).

Нами було сконструйовано анкету, що включає закриті питання, проте до питань був доданий варіант «інше» для того, щоб студенти мали змогу дати відповідь, яка не передбачена у варіантах. В анкеті 10 питань, які базувались на основних аспектах Дальтон-плану для того, щоб оцінити бажання та готовність студентів навчатись за даною технологією. Питання також орієнтовані на те, щоб вияснити чи є сенс впроваджувати дану технологію в освітній процес ЗВО.

Кількість студентів, які взяли участь в опитуванні – 64 студенти ЗВО, тобто вибірка досліджуваних – $N=64$.

Результати проведеного анкетування подано у додатку Д. Проаналізуємо отримані результати і зробимо відповідні висновки. Отже, 31,9% студентів відповіли, що краще засвоюють навчальний матеріал, слухаючи викладача, менша кількість студентів, 29,7%, відповіли, що краще засвоюють навчальний матеріал, працюючи з одногрупниками, виконуючи парні/групові дослідження для засвоєння знань, а також 28,1% студентів відповіли, що найкраще засвоюють навчальний матеріал, працюючи самостійно. А на питання про зрозумілість мети завдань, які студенти виконують з різних дисциплін практично всі студенти 82,8% відповіли, що незрозуміла мета завдань, інша кількість студентів, 17,2% - відповіли, що зрозуміла. Це свідчить про те, що мета завдань не завжди доноситься до студентів, що може впливати на їх вмотивованість робити завдання. Також на питання про запровадження в заклади вищої освіти технології індивідуального підходу студенти дали практично однозначну відповідь «так» – 89,1%, що свідчить про те, що студентам не вистачає різноманітності під час вивчення дисциплін, яка б яка сприяла максимальній реалізації можливостей (самоактуалізації) студентів, сприяла відкриттю для сприйняття нового досвіду. Щодо темпу навчання та щодо індивідуального режиму, думки студентів

розділилися навпіл, що свідчить про те, що половина студентів задоволена темпом викладання, а інша половина – ні. Своє бажання зміни аудиторної роботи на індивідуальну висловили більша половина студентів – 62,5%, що свідчить навчатися за принципами Дальтон-плану «свобода, свідомість, самостійність». Відповідь на питання про кількість дисциплін також розподілилася так: 59,4% студентів влаштовує кількість дисциплін, а 37,5% – ні. 67,2% студентів нейтрально ставляться до матеріалу та завдань для самостійного опрацювання, 25% - позитивно, що пояснюється наступним: дана категорія студентів готова до такого виду робіт, така категорія студентів не проти працювати індивідуально. Про це також свідчить і відповідь 32,8% студентів на питання про заміну годин лекцій на години самостійної роботи. Проте 65,6%, більша частина опитаних, не готові до такого, що пояснюється тим, що робота з викладачем та отримання інформації від нього – для студентів важлива. На питання про бажання навчатися за індивідуальним графіком 65,6% студентів висловили своє бажання, а 31,3% бажають відвідувати всі пари за навчальним планом. Дані показники свідчать про бажання принципу самостійності та про бажання принципу свободи під час навчального процесу. 87,5% студентів хотіли б мати наставника у навчанні, що свідчить про наступне: така категорія студентів беруть орієнтир на розвиток своєї індивідуальності, на розвиток здатності бути особистістю через активність, мотивовану спрямованість, включеність у простір міжіндивідуальних зв'язків, набуття індивідуального досвіду.

Отже, аналіз результатів анкетування показав, що не всі студенти готові до змін та введення навчання за технологією Дальтон-план. Враховуючи те, що у запровадженому освітньому процесі у ЗВО студенти також самостійні та наділені свободою вибору. Є можливість вибору дисциплін, а також вибору джерел інформації. Студентів заохочують до самостійності та готуючись до занять вони можуть користуватись як матеріалами з лекцій, так і додатковою літературою. Під час заняття студенти також працюють індивідуально (але у своєму темпі, у парі, групі). Крім того, в ході заняття студент може консультуватися з викладачем з

приводу питань, що виникають. Роль викладача полягає в тому, що він консультує студентів, розмовляє зі студентами за результатами виконаних завдань, приймає заліки, дає нові завдання. Варто також зауважити і те, що для викладачів ЗВО впровадження технології Дальтон-плану в освітній процес потягне за собою значні витрати ресурсів, адже даний процес впровадження є трудомісткий, потребує багато додаткової роботи та часу.

На основі вище викладеного можемо зробити висновок, що запровадження технології Дальтон-плану в освітній процес закладів вищої освіти не є терміновим та необхідним.

Висновки до розділу 2

Встановлено, що у 1919 р. після випробування плану лабораторії Дальтона в школі в м. Дальтоні, використовуючи фінансову підтримку видатних бізнесменів Г. Паркхерст відкрила власну школу в Нью-Йорку, США. Школа Дальтона, яка стала засновником методології плану Дальтона, розташована в Іст-Сайді на Мангеттені. З перших же років заснування школа мала величезні успіхи. Коли Дальтон-план набув популярності, незабаром стала очевидною необхідність значного розширення. Тому і на основі цього нижню школу було перенесено на Західну 72 вулицю, а середню школу відкрито восени 1929 р. в нинішній будівлі на Східній 89 вулиці. Елеонора Рузвельт посприяла злиттю Школи Тодхантер для дівчаток та Дальтон-школи у 1939 р. Дальтон-школа створює середовище, в якому учні беруть активну участь в освітньому процесі, отримуючи знання через власний досвід та першоджерела. Академічно сильні, інтелектуально допитливі, незалежні у переконаннях, а головне незалежні й зацікавлені у дослідженні нового, такі характеристики дають університетські викладачі тим студентам, які закінчили Дальтон-школу. Школа Dalton School в Нью-Йорку вважається однією із кращих та найдорожчих шкіл, а також стабільно займає одну з домінантних позицій серед приватних навчальних закладів країни.

Було проаналізовано Дальтон-школи у країнах Європи, зокрема школу ABIS School 4 Child (м. Лодзь, Польща), школу State Primary School Dalton School Unstruttal (м. Унструтталь, Німеччина), школи «Агора» у Рурмонді та Ліцей Спінози в Амстердамі (Нідерланди), а також проаналізовано практику впровадження та практику реалізації технології Дальтон-плану в освітній процес Чеської Республіки. На основі аналізу зроблено такий висновок: педагогіка Дальтон-плану і в США, і в країнах Європи дозволяє вчителям адаптувати темп викладання та навчання до реальних можливостей дитини. Це вчить самостійності та розвиває ініціативу та самостійність у діях та мисленні учнів. Учитель за технологією Дальтон-плану не відіграє головної ролі, проте він є наставником та людиною, яка завжди підкаже і допоможе. Г. Паркхерст вважала, що було б

ефективніше навчатись протягом дванадцяти місяців, без канікул, але більшість шкіл зберігають стандартний десятимісячний навчальний рік.

Було розглянуто можливість впровадження технології Дальтон-плану в українську систему вищої освіти та було проведено опитування студентів щодо впровадження технології Дальтон-плану в освітній процес ЗВО. Аналіз результатів анкетування показав, що не всі студенти готові до радикальних змін. Більш того, студенти і так самостійні та наділені свободою вибору, що є одними з основних аспектів Дальтон-плану. Студенти мають змогу обирати деякі дисципліни. До того ж, вони самостійно готуються до занять, використовують різні джерела для підготовки, а на заняттях можуть консультуватись з викладачами. Тому, враховуючи те, що Дальтон-план потребує багато додаткової роботи та часу, запровадження цієї технології в освітній процес закладів вищої освіти не є терміновим та необхідним.

ВИСНОВКИ

Таким чином, під час виконання поставлених перед нами завдань для досягнення сформульованої мети кваліфікаційної роботи, ми прийшли до наступних висновків:

1. Було визначено, що Дальтон план з'явився в Америці в 1919 р. і був розроблений вчителькою Гелен Паркхерст, яка у своїх роботах розглядала школи як «соціалістичні лабораторії», в яких діти ефективно включаються до системи суспільних відносин та соціальної діяльності, а відносини між учителем та учнем базуються на засадах співробітництва, довіри, рівноправності. Вона ж виділила два основних принципи для успішної реалізації Дальтон-плану: свобода і кооперація. Свобода мала стати першою фундаментальною основою. Дитині мають бути надані право та реальні можливості займатися тим предметом, який її захопив. Другим принципом була кооперація, суть якої полягала в тому, що справжнє соціальне життя це не просто спілкування між людьми, але й кооперація та взаємодопомога. Дальтон-план передбачав формування умов, у яких учень діє як член трудового колективу, розвиваючи творчу ініціативу у своїй особистості. Відповідно до дальтонського плану створювалися предметні лабораторії, очолювані вчителями-предметниками. По кожному предмету весь річний обсяг навчального матеріалу розбивався за місяцями (підряди) кожного класу. Учень знайомився з програмою на рік на предмет, дізнавався, що йому треба пройти за кожен конкретний місяць. Ця програма складалася з двох рівнів: мінімальна та максимальна. Кожен вибирав той варіант, який міг здолати. Навчальні плани були пристосовані до восьмирічного курсу навчання та починали вводитися з IV класу.

2. Висвітливши передумови та періоди становлення розвитку Дальтон-плану в освітньому процесі, було з'ясовано: ідеї Дальтон-плану почали швидко поширюватися в освітньому процесі в радянських школах 1920-х рр. Але разом з тим широкого застосування він не знайшов, і більше того, надалі піддався ґрунтовній критиці. Технологія Дальтон-плану постійно змінювалася в залежності від вимог суспільства. Почав використовуватися Дальтон-план у 20-х рр. XX ст.,

оскільки він розглядався як альтернатива класно-урочній системі і критика дореволюційної школи. Згодом у 30-х роках і Дальтон-план, і бригадно-лабораторний метод були критично переосмислені. Лише у 90-ті роки ХХ ст. знову з'явився інтерес до Дальтон-плану.

3. Визначено, що основними педагогічними умовами впровадження Дальтон-плану в освітній процес є: правильна та відповідна форма організації процесу навчання, який складається з трьох частин Дім, Призначення, Лабораторія; забезпечення права учнів на свободу вибору занять, черговості вивчення навчальних предметів, а також використання власного часу на заняттях; під час організації роботи з Дальтон-плану учні повинні працювати в окремих предметних кабінетах-лабораторіях; особлива увага повинна приділятися обліку роботи дітей, що може здійснюватися за допомогою системи облікових карток, де відзначався хід виконання місячних завдань; побудова близьких і доброзичливих відносин, які підтримуються протягом усіх шкільних років; важливо враховувати фактори, пов'язані з учнями, та фактори, пов'язані з характером завдань при розробці завдань Дальтон-плану.

4. Встановлено, що у 1920-1930 рр. освіта за технологію Дальтон-плану була поширена у світі. Проте, єдина Дальтон-школа в США — це школа, яку Г. Паркхерст заснувала сама в 1919 р. і якою вона керувала більше двадцяти років: Дальтонська школа в Нью-Йорку. Це відома школа насамперед тим, що виникла як експеримент у прогресивній освіті, а також і тим, що Дальтон-школа є однією з найдорожчих приватних шкіл Нью-Йорка. У Школі Дальтона у Нью-Йорку немає традиційних уроків, щоденників та дзвінків на зміну. Учні цієї школи самостійно працюють над різними проєктами, вирішують різні проблеми за певний термін. Суть цієї системи у самостійності, свободі та співробітництві. Школа Дальтона вже сто років відома як конструктивістська елітна приватна школа, яка вважається однією з найбільш інноваційних моделей реформування освіти. Дальтонська школа залишається прикладом сприйняття сміливого бачення нового, прогресивного американського підходу до освіти.

5. Було проаналізовано Дальтон-школи у країнах Європи, зокрема школу ABIS School 4 Child (м. Лодзь, Польща), школу State Primary School Dalton School Unstruttal (м. Унструтталь, Німеччина), школи «Агора» у Рурмонді та Ліцей Спінози в Амстердамі (Нідерланди), а також проаналізовано практику впровадження та практику реалізації технології Дальтон-плану в освітній процес Чеської Республіки. На основі аналізу зроблено такий висновок: педагогіка Дальтон-плану і в США, і в країнах Європи дозволяє вчителям адаптувати темп викладання та навчання до реальних можливостей дитини. Це вчить самостійності та розвиває ініціативу та самостійність у діях та мисленні учнів. Це надихає учнів на пошук найкращих і найлегших методів роботи, допомагає оволодіти почуттям відповідальності за виконання поставлених завдань. Це реалізує індивідуальне навчання дитини та реалізує гармонійну співпрацю між учителем та учнем. Він індивідуалізує завдання студентів і приділяє велику увагу, використовуючи потенціал кожного студента.

6. Було розглянуто можливість впровадження технології Дальтон-плану в українську систему вищої освіти. Також було розглянуто єдину школу України, яка використовує дану технологію у своєму освітньому процесі – Dec life School. Аналіз української альтернативної Dec life School показує, що Дальтон-план був адаптований до національної системи освіти України. Простеживши динаміку реалізації ідей Дальтон-плану в українському педагогічному просторі, можна впевнено охарактеризувати її як позитивну. А також було розглянуто необхідність запровадження технології Дальтон-плану в освітній процес ЗВО України. Для цього було проведено анкетування студентів. Результати анкетування показали, що не всі студенти готові до змін. Більш того, дослідження показало, що студенти і так самостійні, співпрацюють один з одним та наділені свободою, що свідчить про те, що застосовувати технологію Дальтон-плану в освітньому процесі закладів вищої освіти нема необхідності.

РЕЗЮМЕ

Дипломна робота присвячена темі «Освітня технологія Дальтон-плану в умовах викликів сьогодення: досвід США». Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, резюме українською і англійською мовами, списку використаних джерел і додатків.

У першому розділі міститься інформація про характерні особливості Дальтон-плану як педагогічної технології, передумови та періоди становлення розвитку Дальтон-плану у сфері освіти, а також охарактеризовано педагогічні умови впровадження технології Дальтон-плану в освітній процес.

Другий розділ присвячений практиці застосування технології Дальтон-плану у школах США, а також особливостям впровадження технології Дальтон-плану у шкільній освіті європейських країн. Крім того, було розглянуто можливість застосування Дальтон-плану у вищій освіті України в умовах сьогодення.

У висновках до всієї роботи висвітлені результати дослідження технології Дальтон-план і доведена актуальність дипломної роботи.

Дана дипломна робота складає разом із списком використаних джерел та додатками 108 сторінок, серед яких 83 сторінки займає головна частина. Список використаних джерел налічує 74 посилання, серед яких 62 джерел українською мовою, 2 – іспанською та 10 – англійською.

Ключові слова: *Дальтон-план, освітня технологія, індивідуалізоване навчання, Дальтон-школа, Гелен Паркхерст.*

SUMMARY

The diploma is devoted to the following subject: “Educational technology of the Dalton Plan in terms of contemporary challenges: experience of the USA”. The diploma consists of introduction, two chapters, conclusion, summary in both Ukrainian and English, bibliography and appendix.

The first chapter contains information about the characteristic features of the Dalton plan as a pedagogical technology, the prerequisites and periods of development of the Dalton plan in the field of education, as well as the pedagogical conditions for the introduction of the Dalton plan technology into the educational process.

The second chapter deals with the practice of applying the Dalton Plan technology in US schools, as well as the peculiarities of implementation of the Dalton Plan technology in school education in European countries. Moreover, the possibility of applying the Dalton plan in higher education of Ukraine in terms of contemporary conditions was considered.

The conclusions of the work highlight the results of the research into the educational technology of the Dalton Plan. The relevance of the research is proved.

The diploma consists of 108 pages including bibliography and appendix. The major part of the research occupies 83 pages. The bibliography contains 74 references. There are 62 references of the Ukrainian authors, 2 references of the Spanish ones and 10 – of the English ones.

Key words: *Dalton Plan, educational technology, individualized learning, Dalton School, Helen Parkhurst.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамович П. Дальтонський план у радянській та буржуазній оцінці. *Радянська освіта*. 1925. №3. С. 50 – 57.
2. Базиль Л. О. Становлення літературної освіти в українських школах за умов функціонування Дальтон-плану. *Наука і сучасність*. Серія: Педагогіка. Філологія: зб. наук. пр. НПУ імені Н.П. Драгоманова. 2018. №37. С. 18 – 28
3. Барило О. А. Ідеї вільного виховання в реформаторській педагогіці кінця ХІХ – першої третини ХХ століття: автореф. ... канд. пед. наук. Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ. 2017. 27 с.
4. Березовська Л. Д. Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: дис. ... д-ра наук: 13.00.01. 2015. 207 с.
5. Биков В. Цифрова гуманістична педагогіка відкритої освіти. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2016. № 4. С. 115-130.
6. Великдан Ю.В. Дальтон-план як один із методів навчання учнів самостійно мислити, розвивати самодіяльність та ініціативність. *Молодий вчений*. 2017. № 6 (46). С. 214-216.
7. Вовк М. Синергія науки і практики в реформуванні педагогічної освіти (інформація про серію заходів ШООД імені Івана Зязюна НАПН України з питань удосконалення професійної підготовки сучасного вчителя в закладах педагогічної освіти за 2020 р.). *Естетика і етика педагогічної дії*. 2020. №22. С. 208-215.
8. Воробйова Л. Дальтон-план як система організації навчання у контексті вітчизняного освітньо-педагогічного дискурсу початку ХХ століття. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. №1. С. 23-28.

9. Воробйова Л. Історико-соціальні передумови формування педагогічних поглядів Хелен Паркхерст. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. № 61. С. 6-10.
10. Воробйова Л.В. Розвиток ідей Дальтон-плану в шкільній освіті США, Нідерландів, Польщі. -Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2021. 252 с.
11. Воробйова Л. Творча співпраця Х. Паркхерст та М. Монтессорі у розвитку експериментальної педагогіки на початку ХХ ст. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Педагогіка. Соціальна робота. 2018. № 2 (43). С. 58-62.
12. Готалов-Готліб А. Г. Система народної освіти Німеччини, Сполучених Штатів Північної Америки, Франції та Англії. *Шлях освіти*. 1928. № 11-12. С. 5-12.
13. Грекало М. Облік праці за Дальтон-планом. *Радянська освіта*. 1926. №10. С. 31-39.
14. Дичківська І. М., Поніманська Т.І. М. Монтессорі: теорія і технологія. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2006. 320 с.
15. Догадайло Н. І. Ідеї А. С. Макаренка у світовому освітньому просторі: історія та сьогодення. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. №7 (266), Ч. І. С.16.
16. Дубасенюк О. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2019. 120 с.
17. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 22.09.2022)
18. Зільберфарб Й. Що нам брати з американського досвіду. *Шлях освіти*. 1930. №9. С. 72 – 82.

19. Зязюн І. Освітні парадигми та педагогічні технології у вимірах філософії освіти. *Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського*. 2017. №1 (33). С. 22-26.
20. Зязюн І. Педагогічна дія вчителя в умовах інтегральної освітньої технології. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2016. №3. С.11-21.
21. Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918 – 1945). Київ: Комп'ютерпрес. 2017. 340 с.
22. Кавнтс Дж. С. Характерні риси американської освіти. *Шлях освіти*. 1930. № 9. С. 59 – 82.
23. Квас О. В. Розвиток ідей дитиноцентризму в педагогічній теорії та практиці (друга половина ХІХ ст. – перша половина ХХ ст): автореф. ... дис. док. пед. наук. Дрогобич. 2018. 30 с.
24. Коваленко В. О. Ідеї трудового виховання в педагогічній спадщині Дж. Дьюї. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Сер.: Психолого-педагогічні науки. 2017. №4. С. 184-188.
25. Коваленко В. О. Перші альтернативні системи навчання в США (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.). *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Сер.: Психолого-педагогічні науки. 2015. №1. С. 173 – 178.
26. Коваленко Є. І. Методологічна функція історії педагогіки у становленні майбутнього педагога. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Сер.: Психолого-педагогічні науки. 2016. № 4. С. 27 – 34.
27. Колесник І. І. Українська історіографія : ХVІІІ – початок ХХ століття. Київ: Генеза. 2008. 400 с.
28. Корсак К. Порівняльна педагогіка в контексті сучасних суспільних викликів і змін. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2019. № 2. С. 5-11.
29. Костенко Г. Проблема культури американської школи у вітчизняних порівняльно-педагогічних дослідженнях. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2018. №3. С. 16-22.

30. Кравець І. Л. Школа для дитини. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій університету «Україна». 2013. №2. С. 113-118.
31. Кравцова Н. Г. Нові прогресивні школи США кінця XIX – початку XX століття. *Постметодика*. 2018. №4(56). С. 41 – 42.
32. Кравцова, Н. Г. Реформаторська педагогічна діяльність Джона Дьюї. *Імідж сучасного педагога*. 2019. №6-7. С. 41 – 42.
33. Краснопольський В. Е. Активізація навчально-пізнавальної діяльності засобами комп'ютерної техніки. *Вісник Луганського державного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка*. 1998. №7. С. 104 – 108.
34. Крупская Н. К. Общие вопросы теории педагогики. Статьи и выступления по вопросам организации народного образования в СССР. В 10 т. Т.2 Педагогические сочинения / под редакцией И. К. Гончарова, И. А. Каирова, Н. А. Константинова. -Москва: изд-во Академии педагогических наук, 1958. 735 с.
35. Куліченко А. Педагогічна концепція В.Г. Кілпатрика та її вплив на розвиток освіти у різних країнах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Дрогобич. 2017. 29 с.
36. Лещенко М. Теоретико-методологічні засади творення педагогічної реальності в умовах сучасного соціуму. Професійна освіта: педагогіка і психологія. *Українсько-польський журнал*. 2019. №2. С. 41-48.
37. Лимар Ю.М. Педагогічні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010102 «Початкова освіта». Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2020. 64 с.
38. Липинський В.В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УСРР у 20-ті роки: дис. ... доктора іст. наук: 07.00.01. Донецьк, 2001. 393 с.
39. Лисенко Л. О. Становлення та розвиток експериментальної педагогіки в розвинутих країнах заходу (кінець XIX – початок XX ст.): автореф. дис...

- канд. пед. наук. Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград. 2018. 32 с.
40. Ліхневська Т. А. Розвиток ідеї громадянського виховання в США. *Наукові записки Вінниць. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського*. 2017. №19. С.169-173.
 41. Лук'янова Л. Технологія організації проектної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2017. №10 (99). С. 16-21.
 42. Мінченко П. Далтонський лабораторний план як нова система освіти. Харків: ДВУ. 1926. 200 с.
 43. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua> (дата звернення: 24.09.2022).
 44. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Г. Сучасні педагогічні технології: навч. посіб. Вид. центр «Просвіта»; Пошуково-видавн. агентство «Книга Пам'ять України», 2020. 368 с.
 45. Огієнко О. Тенденції розвитку проектної технології у зарубіжній педагогіці ХХ століття. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2018. №1. С. 31-38.
 46. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; заг. ред. О.М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2020. 255 с.
 47. Пастухова Л. Педагогічна взаємодія у контексті Дальтон-плану. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2017. № 1. С. 152-157.
 48. Пастухова Л. Педагогічна взаємодія у контексті Дальтон-плану. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2012. №1. С. 152-157.
 49. Пастухова Л. Теоретичні основи Дальтон-плану. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2012. № 34. С. 386-392.
 50. Пермякова О. Диференція у навчанні та успішність учнів в загальноосвітніх закладах західної Європи (історичний контекст). *Педагогіка і психологія*. 2016. №51(4). С. 309-314.

51. Петречко М. Особливості індивідуалізованого навчання у педагогічній системі Хелен Паркхерст. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2018. № 10. С. 259-264.
52. Петречко М. Педагогічна спадщина Хелен Паркхерст у контексті розвитку педагогіки США у першій половині ХХ ст.: дис. канд. пед. наук. Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І.Франка, Дрогобич. 2016. 245 с.
53. Петречко М. Філософія освіти Хелен Паркхерст. *Молодь і ринок*. 2017. № 1. С. 153 – 158.
54. Пинкевич А. П. Педагогика. 5-е изд. Т.2. Москва: Работник просвещения, 1929. 261 с.
55. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / О.М. Пехота, В.Д. Будак, А.М. Старева, К.Ф. Нор, В.І. Шуляр, І.М. Михайлицька, І.В. Манькусь, Т.В. Тихонова, О.Є. Олексик, О.І. Галицький; за ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2019. 240 с.
56. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи: наказ Міністерства освіти і науки від 23.03.2018 р. № 283. URL: <https://imzo.gov.uahttp://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 24.09.2022).
57. Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад. Постанова від 14 червня 2000 р. № 964 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-2000-%D0%BF> (дата звернення: 24.09.2022).
58. Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти. Наказ МОЗ від 25.09.2020 р. №2205 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z1111-20#Text> (дата звернення: 24.09.2022).
59. Растрігіна А.М. Педагогіка свободи: методологічні та соціально-педагогічні основи. Кіровоград: ТОВ «Імекс ЛТД», 2020. 260 с.

60. Рындич А. Ф. Партийно-советские школы: к вопросу о методике занятий со взрослыми. Москва; Ленинград: Гос. изд-во, 1925. 156 с.
61. Сухомлинська О.В. Зарубіжний педагогічний досвід в Україні в 20-ті роки. *Рідна школа*. 1992. № 2. С. 3-7.
62. Тарченко Н., Тарченко О. Майбутнє створюється сьогодні. Пригоди, 2017. №10. С. 6-9.
63. Berends R. Daltononderwijs in Nederland. 2020, 01 February. URL: <https://www.dalton.nl/daltononderwijs/geschiedenis> (дата звернення: 25.09.2022).
64. Bowman W. The Dalton Plan of Education. The Dalton Laboratory Plan by Evelyn Dewey. *The School Review*. 1922. №30(5). С. 390 – 392.
65. Bradley R. The New School: Whittle was making schools an offer many couldn't refuse: free technology in exchange for a mere 12 minutes. 2018. URL: www.worth.com/the-new-school (дата звернення: 25.09.2022).
66. Brown D. Biomimicry's neglected step-child: Geo-mimicry. 2010, 25 May. URL: <http://justmeans.com/blogs/biomimicry's-neglected-step-child-geo-mimicry> (дата звернення: 25.09.2022).
67. Burnett A. Montessori Education Today and Yesterday. *The Elementary School Journal*, 1962. Vol.63. № 2. P. 71 – 77.
68. Jackman E.D. The Dalton Plan. *The School Review*. 2020. №28(9). P. 688 – 696.
69. Monés, J. La pedagogia catalana al segle XX. Els seus referents. Lleida: Pagès. 2011.
70. OECD. Back to the Future of Education: Four OECD Scenarios for Schooling, Educational. Research and Innovation. OECD Publishing, Paris. 2020. URL: <https://doi.org/10.1787/178ef527-en> (дата звернення: 25.09.2022)
71. Parkhurst H. Education on the Dalton Plan. URL: <https://archive.org/details/educationontheda028244mbp/page/n277/mode/2up> (дата звернення: 21.10.2022).

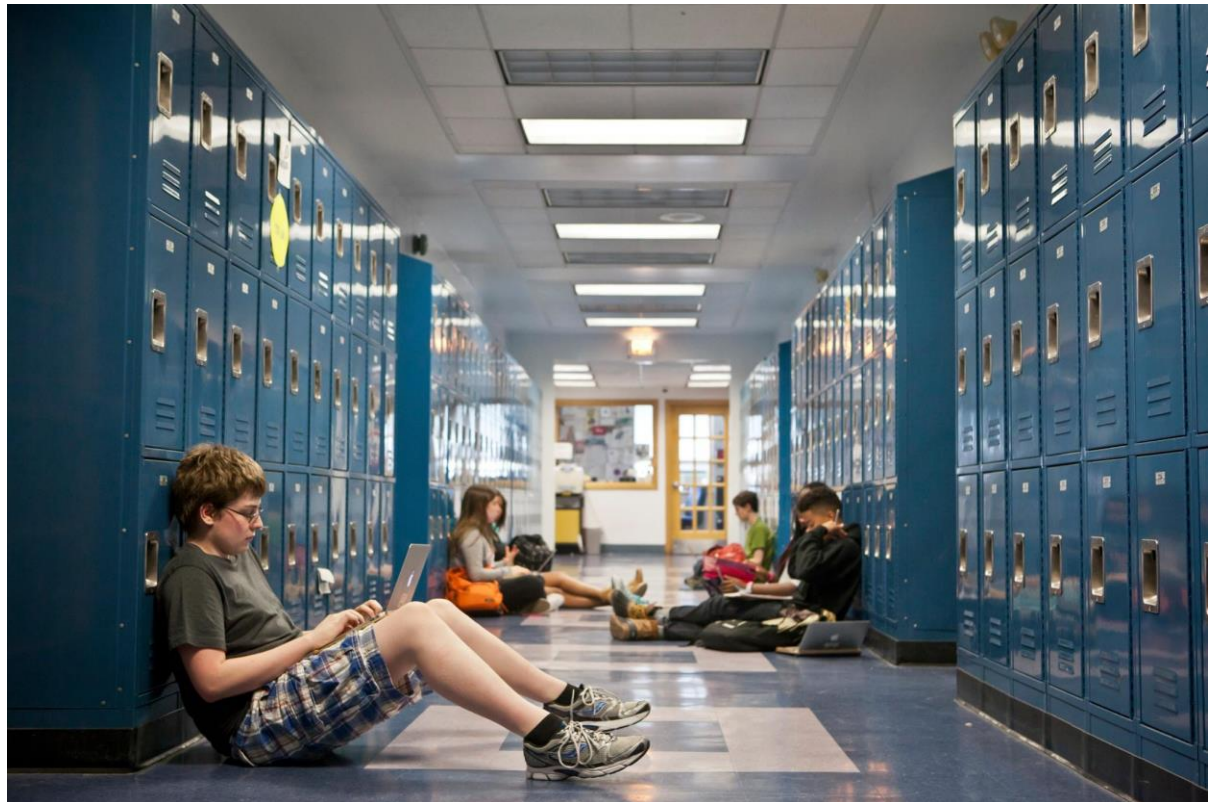
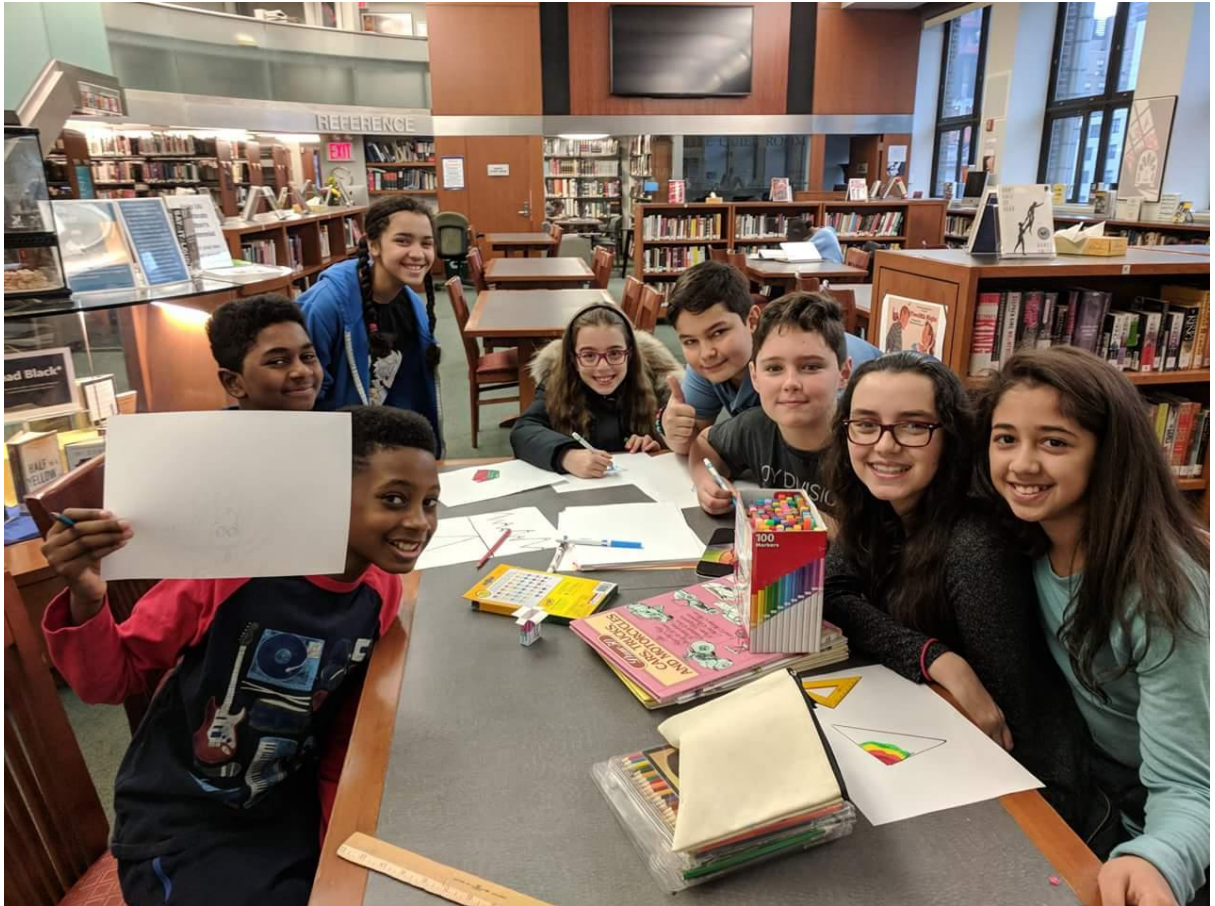
72. Pierzchalska M. Plan Daltoński w codzienności szkolnej. Inspiracje daltońskie. *Teoria i praktyka*. 2018. №4. P. 9-11.
73. Sáinz, F. Un nuevo sistema de educación y organización escolar. El «Dalton Laboratory Plan». *Revista de Pedagogía*. 1923. vol. II, n°s 15 y 16, 92-97 y 132-137
74. Vorobiova L. Implementation of the Dalton Plan Ideas into Ukrainian alternative schooling. *Intellectual Archive*. 2019, March 29. URL: <http://www.intellectualarchive.com> (дата звернення: 22.09.2022)

ДОДАТКИ

Додаток А

The Dalton School, NY, Сполучені Штати

Додаток Б

ABIS School 4 Child, м. Лодзь, Польща

Додаток В

Школа «Агора», м. Рурмонд, Нідерланди

Je hebt dromen. Je bent nieuwsgierig. En je wilt de wereld op je eigen manier ontdekken. Dan ben je bij ons aan het juiste adres! Op Wings Agora bepaal jij wat je wilt leren en waar jouw hart sneller van gaat kloppen. Niet de vakken of het onderwijssysteem zijn leidend, maar jouw persoonlijke interesses. Motivatie is immers de basis van succes!

[Over Wings Agora](#)

Ліцей Спінози, м. Амстердам, Нідерланди

Spinoza Lyceum

- onderwijs
- groep 7 en 8
- praktisch
- organisatie
- nieuws
- werken bij
- contact

Zoeken...

[Inloggen](#)

DE KUNST VAN HET LEREN

Open Dagen

De Open Dagen 2022 zijn op:

- Donderdag 3 februari -18:30-21:00 uur
- Vrijdag 4 februari – 15:00-17:30 uur
- Zaterdag 5 februari – 10:00-13:00 uur

[Bekijk hier het programma! >](#)

Додаток Г

Анкета «Оцінка студентами можливості навчання ЗВО за допомогою технології Дальтон-плану»

Шановні студенти! З метою проведення дослідження щодо доцільності впровадження елементів Дальтон-плану у закладах вищої освіти України, просимо відповісти на дані запитання. Будемо вдячні за співпрацю!

1. Як Ви краще засвоюєте матеріал?

- Працюючи самостійно
- Працюючи з одногрупниками, виконуючи парні/групові дослідження
- Слухаючи пояснення викладача
- Інше: _____

2. Чи завжди Вам зрозуміла мета завдань, які ви виконуєте з різних дисциплін?

- так
- ні
- Інше: _____

3. Чи здається Вам, що у сучасній організації навчання у закладах вищої освіти не вистачає індивідуального підходу?

- так
- ні
- Інше: _____

4. Чи виникали у Вас думки, що Ваш темп навчання не співпадає з темпом групи, та було б значно ефективніше виконувати навчальний план в індивідуальному режимі?

- так
- ні
- Інше: _____

5. Чи було б, на Вашу думку, ефективніше замінити аудиторну роботу на індивідуальну, з умовою можливості консультації з викладачем-фахівцем дисципліни?

- так
- ні
- Інше: _____

6. Чи влаштовує Вас кількість дисциплін за вибором?

- так, все влаштовує

ні, хотілося б мати більшу свободу вибору

Інше: _____

7. Як Ви ставитесь до матеріалу та завдань для самостійного опрацювання?

Позитивно

Негативно

Нейтрально

8. Чи було б доцільніше, на Вашу думку, замінити години, виділені на лекції, годинами на самостійну роботу?

так

ні

Інше: _____

9. Чи хотіли б Ви навчатись за індивідуальним графіком? Чи було б зручніше виконувати навчальний план без прив'язки до класно-урочної системи?

так

ні

Інше: _____

10. Чи хотіли б Ви мати наставника, людину, яка допомагає поставити цілі у навчанні та до кого завжди можна звернутись по допомогу?

так, було б чудово

ні, я справляюсь самостійно

Інше: _____

ДУЖЕ ДЯКУЄМО ЗА ЗАПОВНЕННЯ АНКЕТИ!

Джерело: складено автором самостійно

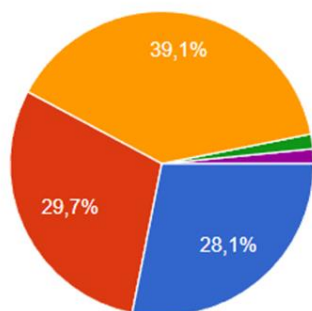
Додаток Д

Результати опитування за анкетною «Оцінка студентами можливості навчання ЗВО за допомогою технології Дальтон-плану»

Як Ви краще засвоюєте матеріал?

 Копіювати

64 відповіді

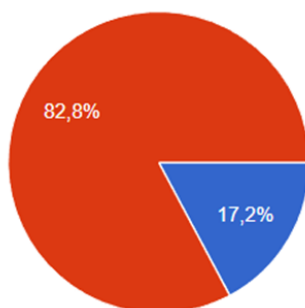

- Працюючи самостійно
- Працюючи з одногрупниками, виконуючи парні/групові дослідження
- Слухаючи пояснення викладача
- Самостійно+хороша база від викладача
- Слухаючи викладача та працюючи самостійно

Чи завжди Вам зрозуміла мета завдань, які ви виконуєте з різних дисциплін?

 Копіювати

64 відповіді

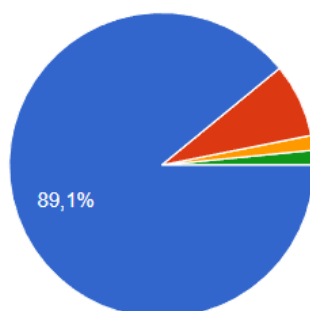

- так
- ні

Чи здається Вам, що у сучасній організації навчання у закладах вищої освіти не вистачає індивідуального підходу?

 Копіювати

64 відповіді

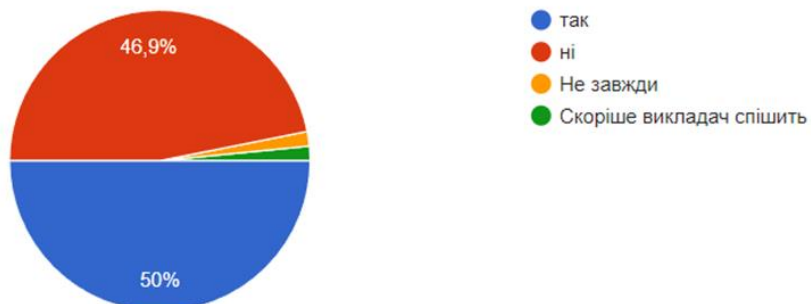

- так
- ні
- Частково є, але не критично
- Так, оскільки рівень знань студентів може дуже сильно різнитися

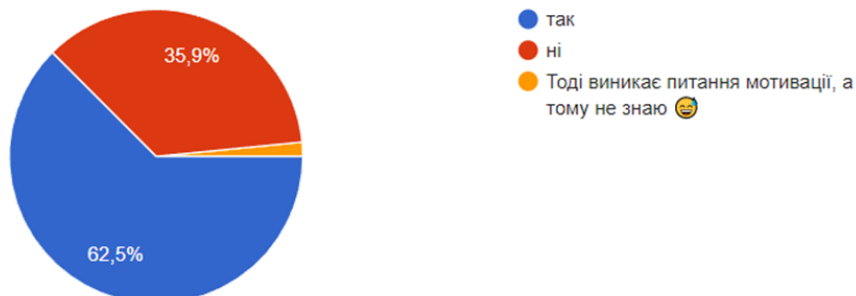
Чи виникали у Вас думки, що Ваш темп навчання не співпадає з темпом групи, та було б значно ефективніше виконувати навчальний план в індивідуальному режимі?

64 відповіді

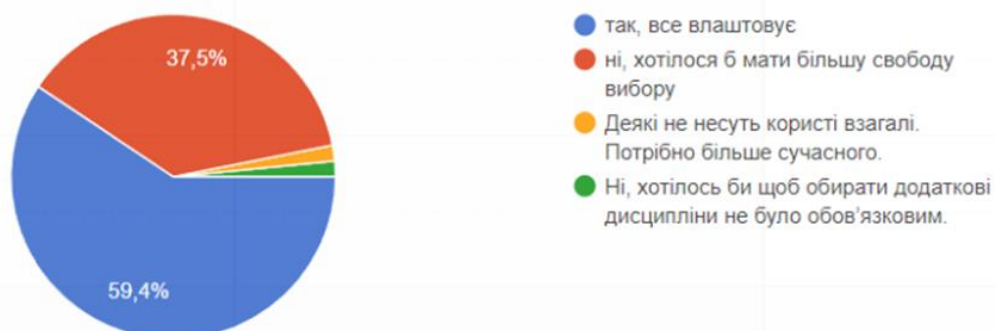
Чи було б, на Вашу думку, ефективніше замінити аудиторну роботу на індивідуальну, з умовою можливості консультації з викладачем-фахівцем дисципліни?

64 відповіді

Чи влаштовує Вас кількість дисциплін за вибором?

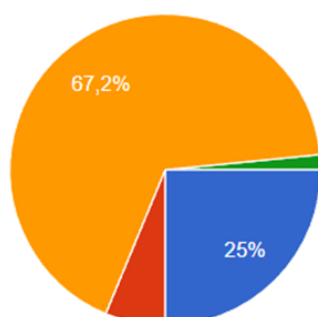
64 відповіді

Як Ви ставитесь до матеріалу та завдань для самостійного опрацювання?

 Копіювати

64 відповіді

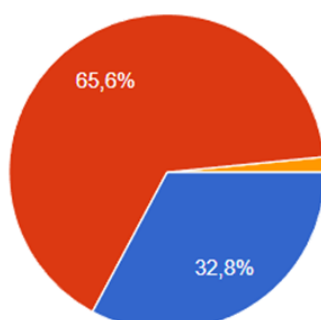

- Позитивно
- Негативно
- Нейтрально
- Іноді такі завдання можуть бути доволі цікавими, але так само іноді вони занадто важкі

Чи було б доцільніше, на Вашу думку, замінити години, виділені на лекції, годинами на самостійну роботу?

 Копіювати

64 відповіді

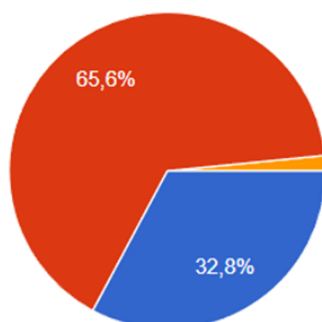

- так
- ні
- 50/50

Чи було б доцільніше, на Вашу думку, замінити години, виділені на лекції, годинами на самостійну роботу?

 Копіювати

64 відповіді

- так
- ні
- 50/50

Чи хотіли б Ви мати наставника, людину, яка допомагає поставити цілі у навчанні та до кого завжди можна звернутись по допомогу?

 Копіювати

64 відповіді

